ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№8 (1645) | Пятніца, 26 студзеня 1962 года. | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ЦСУ паведамляе

Ужо не нова параўноўваць паведамленні статыстычных упраўленняў аб выніках выканання дзяржаўных планаў з паэмамі пра магутны рост нашай краіны. Але хочацца прывесці гэтае параўнанне зноў і зноў. Бо вельмі ж велічная карціна паўстае за скупымі радкамі лічбаў, калі чытаеш гэтыя паведамленні!

Адно за адным з'явіліся ў друку два паведамленні. Паведамленне Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў СССР аб выніках выканання дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР у 1961 годзе і аналагічнае паведамленне Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў Беларускай ССР.

«Працоўныя Савецкага Саюза азнаменавалі мінулы год — год гістарычнага XXII з'езда КПСС — новымі поспехамі ў развіцці эканомікі, узняцці дабрабыту і культурнага ўзроўню народа», — гаворыцца ў паведамленні Усесаюзнага ЦСУ.

Новымі поспехамі. Хочацца дадаць — вялікімі поспехамі. Якія лічбы ні возьмеш — ці лічбы росту прамысловай прадукцыі і асобных яе галін, ці лічбы росту сельскай гаспадаркі, будаўніцтва, росту матэрыяльнага дабрабыту і культурнага ўзроўню жыцця народа — амаль усе яны расказваюць аб бурных тэмпах сямігодкі.

Ну, як не радавацца, што ў 1961 годзе Савецкі Саюз дасягнуў новых поспехаў у мірным эканамічным спаборніцтве са Злучанымі Штатамі Амерыкі. Калі ў СССР прырост прамысловай вытворчасці за 1961 год склаў 9,2 працэнта, то ў ЗША прадукцыя вырасла толькі на адзін працэнт. За гэты ж перыяд выплаўка сталі ў СССР павялічылася на 8 працэнтаў, а ў ЗША зменшылася на 1,7 працэнта; выпрацоўка электраэнергіі ў СССР вырасла на 12 працэнтаў, а ў ЗША — толькі на 4 працэнты; нафты — адпаведна на 12 працэнтаў і на 2,5 працэнта ў Амерыцы.

У гэты велічны плён працы савецкага народа дастойны ўклад уносіць і наша рэспубліка. Дзяржаўны план 1961 года па выпуску валавой прадукцыі прамысловасцю Беларускай ССР выканан на 103 працэнты. У параўнанні з 1960 годам аб'ём прамысловай вытворчасці павялічыўся на 13 працэнтаў. Значных поспехаў дасягнулі працаўнікі сельскай гаспадаркі, транспарту, будоўляў.

Работнікаў літаратуры, мастацтва, культуры несумненна ўзрадуюць лічбы далейшага развіцця навукі і культуры. Колькасць наведванняў кінасеансаў за 1961 год павялічылася ў рэспубліцы ў параўнанні з мінулым годам на 14 працэнтаў. Тэатрамі і музычнымі арганізацыямі Беларусі абслужана 5,3 мільёна гледачоў, або на 7 працэнтаў больш, чым у мінулым годзе.

Савецкі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі дасягнуў новых выдатных поспехаў у развіцці ўсіх галін народнай гаспадаркі. Сямігадовы план паспяхова выконваецца і перавыконваецца. А гэта з'яўляецца буйным крокам у справе стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма.

Два з паловай мільёны вынаходнікаў і рацыяналізатараў у Савецкай краіне. Яны ўнеслі ў мінулым годзе больш за чатыры мільёны прапаноў. Такія лічбы ў апошнім паведамленні Усесаюзнага ЦСУ.
Чатырох чалавек з гэтых двух з паловай мільёнаў выдатных будаўнікоў камунізма вы бачыце на здымку. Гэта актыўныя рацыяналізатары Беларускага аўтамабільнага завода, тэхнолагі — В. Дубовік, М. Сіўкоў, І. Кулакоў і С. Чыгораў.

Фота Г. Усламава, (БЕЛТА).

Артыкул Алеся Звонака, які мы друкуем, — роздум аб беларускім тэатры, аб яго стане і пошуках, аб патрабаваннях, якія ставіць час перад сцэнічным мастацтвам. Аўтар узнімае адно з самых важных пытанняў нашага духоўнага жыцця.

Станіслаўскі пісаў: «Тэатр — не раскоша ў народным жыцці, а істотная неабходнасць. Не тое, без чаго можна абысціся, а тое, што абавязкова патрэбна вялікаму народу. Тэатр — не святочная забава, не прыемная бразготка, а вялікая і культурная справа».

Рэдакцыя запрашае артыстаў і рэжысёраў, драматургаў і крытыкаў, мастакоў і гледачоў, усіх, хто зацікаўлены ў росквіце сцэнічнага мастацтва, прыняць удзел у пачатай размове, сказаць сваё шчырае і непадуманае слова.

Наша размова, а магчыма, і спрэчкі, будуць прасякнуты адным клопатам: наблізіць тэатр да жыцця, зрабіць яго больш дзейснай выхаваўчай сілай. З чаго пачаць, на што трэба звярнуць увагу ў шматграннай тэатральнай гаспадарцы, — хай кожны скажа, як лічыць сам.

Наступным выступіць у газеце народны артыст БССР прафесар Д. А. Арлоў.

ПАГАВОРЫМ ШЧЫРА

Алесь ЗВОНАК

★

Адчуванне велічы нашага часу, гордасці за сваю партыю, адчуванне высокага ўздыму ў будучыню ўсхвалявала ўвесь народ нашай вялікай краіны. Яшчэ ярчэй, яшчэ святлей засвяціла над ім сонца ленінскай праўды — магутнай праграмы пабудовы камунізма, якую прыняў з'езд.

Усё для чалавека, усё ў імя чалавека! Гэтая думка гучала на поўны голас з трыбуны XXII з'езда. Гэтай думкай прасякнута ўся велічная праграма пабудовы камунізма, якую прыняў з'езд.

Гэтая думка ставіць перад работнікамі літаратуры і мастацтва, перад усёй творчай інтэлігенцыяй вялікую задачу, задачу выхавання новага чалавека камуністычнага грамадства, бо эстэтычнае выхаванне чалавека заўсёды з'яўлялася і з'яўляецца неадзельнай часткай камуністычнага выхавання наогул. І таму можна смела, не баючыся парабалічнасці, сказаць, што ў драматургіі і тэатры, быць можа, як ні ў адной іншай галіне мастацтва, праблема адлюстравання нашай шматграннай і прыгожай рэчаіснасці, праблема стварэння паўнакроўнага жывога вобраза героя-сучасніка набывае ў паслязездаўскія дні асаблівую вастрыню.

Выступаючы на XXIV з'ездзе Кампартыі Беларусі, першы сакратар ЦК К. Т. Мазураў крытыкаваў нашых драматургаў за тое, што яны пішуць вельмі мала, а тое, што да таго часу было напісана, не можа задаволіць узрослыя патрабаванні гледача.

Гэта была справядлівая крытыка, і нашы пісьменнікі-драматургі, як кажуць, закасаўшы рукавы, узяліся за працу. У выніку ў 1960 — 1961 годзе тэатры атрымалі даволі вялікую колькасць п'ес і на тэмы сучаснасці. Праўда, не ўсё напісанае—узоры мастацтва і вялікай літаратуры, але гэта ўжо залежыць ад таленту кожнага аўтара паасобку.

У апошні год перад XXII з'ездам КПСС ажыццёўлены пастаноўкі спектакляў па п'есах «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка, «Твой светлы шлях» А. Маўзона, «Любоў, Надзея, Вера» П. Васілеўскага — у Тэатры імя Янкі Купалы; «Выгнанне блудніцы» І. Шамякіна, «Крыніцы» І. Шамякіна і Ю. Шчарбакова, «Справа яе жыцця» А. Гутковіча і Ф. Казоўскай—у Тэатры імя Якуба Коласа; «Над хвалямі Серабранкі» І. Козела—у Тэатры юнага гледача.

І ўсё ж, не змяншаючы законнае гордасці тэатраў за зробленае, мы павінны шчыра прызнацца ў тым, што яшчэ ні ў якой меры не задаволены сучасныя патрабаванні да тэатральнага мастацтва і да нашай драматургіі. А галоўнае—зробленае ў вельмі нязначнай меры вырашае пытанне арыгінальнага рэпертуару, а размова ідзе іменна аб гэтым: які ўклад у агульную скарбніцу магутнага багацейшага шматнацыянальнага тэатральнага мастацтва краіны зрабілі беларускія тэатры, беларуская драматургія? Думаю, што не будзе звужэннем задач, якія стаяць перад нашымі тэатрамі, калі скажу, што асноваю іх работы і сэнсам іх існавання з'яўляецца стварэнне яркіх, жыццёва-праўдзівых нацыянальных спектакляў, прычым пад разуменнем нацыянальных маецца на ўвазе самае шырокае і паўнакроўнае адлюстраванне жыцця рабочага класа, калгаснага сялянства, інтэлігенцыі нашай рэспублікі.

І тут мы лічым неабходным звярнуць увагу перш-наперш не на вонкавае становішча нашага тэатра і драматургіі, а на ўнутраны змест усяго таго, што напісана і пастаўлена на сцэне.

Гэта будзе тым больш карысна, што, не адмаўляючы пэўных дасягненняў у драматургіі і ў тэатральным мастацтве, мы паспрабуем па-гаспадарску разабрацца ў тым, што ў нас добра, што блага, што можна і трэба занесці ў актыў, а што палічыць няўдалым, і ад чаго драматургам і тэатрам трэба адмаўляцца, калі мы па-сапраўднаму заклапочаны тым, як будзе выглядаць беларускі тэатр заўтра. А заўтра, як вядома, пачынаецца сёння.

Разгледзім пералічаныя вышэй п'есы нашых драматургаў і спектаклі па іх. Якія тэмы ўзняты ў іх? Якія станоўчыя вобразы нашых сучаснікаў створаны драматургамі і тэатрамі? Якія шырокія сацыяльныя, грамадскія абагульненні дадзены ў іх? Ці здолелі гэтыя творы адлюстраваць сённяшні дзень ва ўсёй яго велічы і руху наперад, выклікаць жаданне ў гледача браць прыклад з тых вобразаў, якія ён бачыў на сцэне?

Не змяншаючы мастацкіх вартасцей кожнага з гэтых сцэнічных твораў, добрых імкненняў, якія кіравалі іх аўтарамі, усё ж трэба сказаць, што нашы драматургі навучыліся вельмі добра паказваць у сваіх творах адмоўныя характары, дзе мастацкія фарбы больш яркія, а вобразы больш пераканальныя, жыццёвыя, характэрныя, чым гэта ўдаецца ім пры стварэнні станоўчых вобразаў нашых сучаснікаў.

Прыклад—вобразы Глуздакова і Лявона ў спектаклі па п'есе А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце». Скажуць, гэта заканамерна, бо перад намі — сатырычная камедыя. З гэтым нельга не згадзіцца, але калі ў п'есе і спектаклі ўступаюць у адзінаборства дзве процілеглыя сілы, прычым праўда і перамога на баку тых сцэнічных вобразаў, якія выяўляюць нашу рэвалюцыйную праўду, нашы жыццёвыя ідэалы, то мы маем права патрабаваць, каб яны былі надзелены мастаком такімі ж яркімі рысамі характару, былі такімі ж пераканальнымі і жывымі, як і процілеглыя. У спектаклі ж станоўчыя героі выглядаюць менш пераканаўчымі, менш яркімі. Нават цэнтральны вобраз, па якому названа і п'еса, вобраз Лушкі-Лявоніхі накіданы бегла, штрыхамі і займае ў спектаклі другараднае месца. Яе «бунт» супраць Лявона і яго жыццёвых «ідэалаў» не вынікае з яе паводзін, з яе свядомасці. Ды і сам выхад Лявоніхі «на арбіту» носіць выпадковы характар, а не вынікае з росту яе свядомасці і разумення перспектыў будучыні. Перамога станоўчага над адмоўным носіць чыста разумовы характар, таму і функцыя станоўчых герояў другарадная, больш ілюстрацыйная, чым актыўная. Таму, скажам, найбольш цэльны вобраз Максіма ў другой палавіне спектакля павісае ў паветры, яго сцэнічная функцыя вычарпана, а функцыі Буйкевіча або сакратара абкома партыі паказаны толькі як умоўныя адзнакі агульнавядомых рыс і ідэй, якія прапануюцца гледачу без іх паглыблення, разлічаны на ўспрыманне больш разумовае, чым пачуццёвае.

У іншым плане, іншымі сродкамі мастацкай выразнасці вырашаецца тая ж тэма прыватнай уласнасці, сквапнасці, пагоні за нажывай, тэма адмаўлення старога, згубнага, што цягне некаторую частку адсталага ў сваёй псіхалогіі сялянства назад, у спектаклі Л. Мазалеўскай па п'есе І. Козела «Над хвалямі Серабранкі».

Ажыццёўлены ў плане народнай драмы, з глыбокім псіхалагічным раскрыццём характараў, з ярка выяўленым нацыянальным каларытам, спектакль — хацелі таго ці не хацелі драматург і пастаноўшчык — зноў жа такі акцэнтуе ўвагу гледача на адмоўных персанажах—калгасным бухгалтары Фёдары Жыгліцкім і яго маці Ярыне. Гэтыя вобразы найбольш удаліся і выканаўцам іх, акцёрам П. Дубашынскаму і А. Ротэр. Справа не ў тым, што тэатр узмацніў ці аслабіў тыя ці іншыя аўтарскія акцэнты ў спектаклі. Проста той жыццёвы матэрыял, які напаўняе п'есу і які адабраны драматургам, выклікае адпаведнае сцэнічнае прачытанне яе. І таму сілы, якія процістаяць гэтым вобразам, сілы адмаўлення старога і сцвярджэння новага пры ўсёй іх прывабнасці і жыццёвай праўдзівасці выглядаюць слабейшымі. Пазіцыя іх у адносінах да той жыццёвай драмы, якая адбываецца ў сям'і Жыгліцкіх і ахвяраю якой з'яўляецца Ядзя, больш сузіральная, чым актыўная. Іх актыўнага дзеяння, баявога ўдзелу ў барацьбе з перажыткамі мінулага, мала. Нельга пярэчыць супраць праўдападобнасці драматычных сітуацый, жыццёвасці тых з'яў, якія адлюстраваны ў п'есе і спектаклі. Але ж задача сапраўднага мастака заключаецца не толькі ў адлюстраванні, капіраванні бачанага ў жыцці, але ў абагульненні жыццёвых назіранняў і фактаў, у адборы іх, у паказе тыповага ў тыповых абставінах, як гаварыў Чарнышэўскі, бо героі твора жывуць і дзейнічаюць у пэўных і рэальных умовах сягоняшняга жыцця народа, адлюстраваннем якога з'яўляецца мастацкі твор. Адмаўленне старога мае тады сэнс, калі яно робіцца ў імя высокага ідэалу будучыні, носьбіты якога з'яўляюцца актыўнымі сцвярджальнікамі гэтых ідэалаў, а належнай актыўнасці якраз і не хапае станоўчым героям спектакля.

Так, ні на хвіліну не адмоўляючы права драматурга на паказ адмоўнага, што ў нас яшчэ сустракаецца ў жыцці, нам хочацца звярнуць іх увагу на тое, што пераважае ў нашым жыцці станоўчае, якое наступае, змагаецца, перамагае. У спектаклях жа, пра якія мы толькі што гаварылі, відаць другое: наступае, змагаецца адмоўнае, станоўчае ў лепшым выпадку абараняецца. Справа іншая — у спектаклях усё ж бярэ верх станоўчае, але гэта

(Заканчэнне на 2-й і 3-й стар.).

КОНКУРС
НА ЛЕПШЫ КІНАСЦЭНАРЫЙ

Ад паспяховага вырашэння сцэнарнай праблемы залежыць далейшае плённае развіццё беларускай кінематаграфіі, паглыбленне сувязей нашага кінамастацтва з жыццём народа.

У мэтах шырокага прыцягнення беларускіх пісьменнікаў і пачынаючых аўтараў да стварэння сцэнарыяў мастацкіх кінафільмаў на сучасную тэму Міністэрства культуры БССР і аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі абвясцілі адкрыты рэспубліканскі конкурс на лепшы кінасцэнарый. Ён праводзіцца з 1 лютага па 1 верасня 1962 года.

Сцэнарыі, якія будуць прысланы на конкурс, павінны адлюстроўваць жыццё і барацьбу савецкіх людзей, працоўных Беларусі за здзяйсненне велічных задач, пастаўленых XXII з'ездам КПСС перад партыяй і народам, ярка раскрываць характары будаўнікоў камунізма.

На конкурс прымаюцца (пад дэвізам) арыгінальныя сцэнарыі поўнаметражных фільмаў, якія напісаны ў любым жанры (эпапея, драма, камедыя, кінааповесць і іншыя) на беларускай або рускай мовах. Да рукапісу трэба прыкласці канверт (пад тым жа дэвізам) з аркушам паперы, дзе павінна быць напісана прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас аўтара.

За лепшыя сцэнарыі, якія будуць ухвалены, журы конкурсу вызначаны наступныя прэміі:

адна першая прэмія ў памеры 2 500 рублёў, дзве другія прэміі па 2 000 рублёў, дзве трэція прэміі па 1 500 рублёў і тры прэміі заахвочвання па 1 000 рублёў.

Журы конкурсу: М. Мінковіч (старшыня), Ул. Корш-Саблін (намеснік старшыні), В. Вінаградаў, Л. Голуб, К. Губарэвіч, І. Дорскі, А. Куляшоў, М. Лужанін, А. Макаёнак, Я. Рамановіч, С. Скварцоў, М. Фігуроўскі, Р. Раманоўская (сакратар).

Рукапісы сцэнарыяў з адзнакай «на конкурс» трэба накіроўваць па адрасу: г. Мінск, Ленінскі праспект, 98, кінастудыя «Беларусьфільм».

ТЭАТР НАВЕДАЛА МІЛЬЁН ГЛЕДАЧОЎ

Бабруйскі драматычны тэатр — адзіны перасоўны тэатр у рэспубліцы. «Геаграфія» яго дзейнасці настолькі шырокая, што, бадай, не знойдзеш раёна і буйнага калгаса, які не наведалі б артысты са спектаклямі і канцэртамі.

Гэты тэатр любяць і гледачы, і беларускія пісьменнікі, п'есы якіх чула сустракаюцца творчым калектывам і галоўным рэжысёрам А. Аркадзьевым.

У выкананні бабруйчан заслужылі прызнанне і многія спектаклі па п'есах рускай і ўкраінскай савецкай драматургіі, класічныя творы.

Тэатр паказаў на сцэне «Раскіданае гняздо» Янкі Купалы і інсцэніроўку «Уласнасць» Ф. Казоўскай і А. Гутковіча (па рамане Кузьмы Чорнага «Трэцяе пакаленне»), «Чалавек вярнуўся» і «Любоў, Надзея, Вера» П. Васілеўскага, «Цені знікаюць» С. Свірыдава і «Злавацца не трэба» В. Зуба, «Сястру Варвару» М. Аляксеева і «Нячыстую сілу» Г. Сцяфанскага. Усе яны былі пастаўлены А. Аркадзьевым.

Тысяча шэсцьсот спектакляў паказаў тэатр за пяць год свайго існавання. Іх наведала каля мільёна калгаснікаў, рабочых, прадстаўнікоў савецкай інтэлігенцыі.

Калектыў арганізуе тэатр-спадарожнік у калгасе «Перамога» Бабруйскага раёна.

На творчым вечары, які адбыўся гэтымі днямі ў Бабруйску, многа шчырых і цёплых слоў было сказана ў адрас тэатра, яго акцёраў і галоўнага рэжысёра. Прысутныя на вечары горача павіншавалі заслужанага артыста БССР А. Аркадзьева з 60-годдзем з дня яго нараджэння і саракагоддзем творчай дзейнасці.

Пасля дакладаў А. Аркадзьева і дырэктара П. Капялюшнага, з прывітаннем да калектыву і яго галоўнага рэжысёра звярнуліся: ад імя Магілёўскага абкома КПБ і аблвыканкома т. Мацееўскі, сакратар Бабруйскага гаркома КПБ Л. Рабінін, пісьменнік П. Васілеўскі, заслужаны дзеяч мастацтва Ул. Стэльмах і іншыя.

Вечар закончыўся мастацкай часткай.

Вялікая работа па прапагандзе рашэнняў XXII з'езда КПСС і падрыхтоўцы да выбараў у Вярхоўны Савет СССР праводзіцца на агітпункце Дома культуры Магілёўскага завода штучнага валакна імя Куйбышава. Тут рэгулярна выступаюць з лекцыямі і дакладамі лепшыя прапагандысты і агітатары завода, арганізаваны кансультацыі па розных пытаннях.
На здымку: дзяжурны агітатар стала даведак Валерый Крукоўскі адказвае на пытанні выбаршчыкаў.

Фота Ч. Мезіна. (БЕЛТА).

ДА IV З'ЕЗДА КАМПАЗІТАРАЎ БЕЛАРУСІ

ТРЭБА НАМ ПЕСЕНЬ

Мінулы год быў асабліва плённым для савецкага народа. Рыхтуючыся да XXII з'езда Камуністычнай партыі, савецкія людзі, на якім бы ўчастку яны ні працавалі, імкнуліся ўкласці ў сваю працу творчае гарэнне. Пошукі, смеласць і вялікія перамогі характарызавалі гэтую працу. Беларускія кампазітары таксама дастойна сустрэлі з'езд партыі.

Ул. Алоўнікаў прысвяціў XXII з'езду КПСС цыкл песень «Мае сучаснікі», у якіх услаўляюцца працоўныя будні савецкіх людзей, іх справы і думкі. Некаторыя з песень разышліся па рэспубліцы, атрымалі прызнанне ў харавых калектывах. Гэта — «Песня аўтазаводцаў» (словы А. Шарапава), «Даў слова — стрымай!» (словы А. Бачылы), «Аршанская старонка» (словы А. Русака), «Спяем, сябры, спяем» і «Дзесьці ў пасёлку» (словы К. Гляйхенгауза). Песні розныя па зместу, але ўсіх іх аб'ядноўвае жывая думка, вялікая эмацыянальнасць, шчырыя пачуцці.

Па-ранейшаму шмат працуе ў жанры песні Ю. Семяняка. Лепшыя яго творы ахвотна выконваюць харавыя калектывы рэспублікі, іх уключаюць у рэпертуар прафесіянальныя і самадзейныя спевакі. У песнях Ю. Семянякі — разнастайныя тэмы і настроі. Песня «Слухайце, людзі» на словы П. Броўкі вырашана ў плане ўрачыстага заклікальнага марша.

Слухайце, людзі, кліч
камуністаў,
Слухайце, дзе б ні жылі...

Для гэтых слоў кампазітар знайшоў пераканаўчыя інтанацыі і рытмы. Увесь эмацыянальны строй песні адпавядае гарачаму запалу вершаў П. Броўкі.

Прызнанне слухачоў атрымала «Песня пра Леніна» Ю. Семянякі на словы А. Лазнявога. Стрымана і строга вядзе кампазітар расказ пра вялікага правадыра, пра бессмяротнасць ленінскіх ідэй. «Маладосць, у паход!» на словы А. Бачылы, «Ляціце, арлы-сокалы» на словы А. Русака — усе гэтыя свежыя па настрою песні, поўныя маладой энергіі, запалу і мэтанакіраванасці.

Ёсць поспехі і ў маладых кампазітараў. Некалькі цікавых песень напісаў Р. Бутвілоўскі. Сярод іх — «Мінская вячэрняя» і «Горад міру» (словы А. Дзеружынскага); дзве песні прысвечаны пагранічнікам («Заўсёды ў дазоры» і «Песня аб Заставе»—словы Г. Навасёлава.

Удалую песню «Калі гавораць: камуніст» на словы А. Харкевіча стварыў І. Рунькін. Радасны настрой, мэтанакіраванасць задумы — вось тыя добрыя якасці, дзякуючы якім песня, трэба думаць, заваюе поспех у слухачоў. Адна з апошніх песень І. Рунькіна «Герой-касманаўт» створана з добрым выкарыстаннем традыцый І. Дунаеўскага. Яна вабіць сваёй меладычнасцю, эмацыянальнай прыўзнятасцю.

Да «касмічнай» тэмы звяртаюцца іншыя нашы аўтары. У дзень, калі Савецкая краіна даведалася пра подзвіг Юрыя Гагарына, Г. Вагнер напісаў песню на словы Г. Бураўкіна «Помні гэты дзень». Песня — светлая, жывая па настрою, але некаторая спрошчанасць меладычнай мовы, відаць, з'явілася вынікам таго, што кампазітар напісаў свой твор амаль экспромтам, пад уражаннем выдатнай падзеі, не маючы часу на роздум.

Мы пазнаёміліся з «Песняй аб Гагарыне» П. Падкавырава на словы А. Русака. На жаль, яна недастаткова цэльная з стылістычнага боку. Хацелася б, каб гэтая песня была значна больш урачыстай і велічнай.

Калі ж гаварыць увогуле аб стане песеннай творчасці нашых кампазітараў, то ён усё ж выклікае пачуццё незадаволенасці. Жыццё такое разнастайнае і багатае падзеямі, вялікімі справамі народа, а добрых вакальных і харавых твораў яшчэ вельмі мала. Між тым, кампазітары пішуць многа ў гэтым любімым народам жанры. У чым жа справа? Чаму ў нашых кампазітараў так часта здараюцца творчыя няўдачы?

Ёсць рад песень, якія самі па сабе меладычна выразныя, яны лёгка запамінаюцца. Але калі ўважліва прыслухацца, можна знайсці ў іх знаёмыя матывы. Часам гэта неаднаразовае паўтарэнне аднойчы знойдзенага самім жа кампазітарам, часам— перапеў знаёмых ужо меладычных зваротаў песень іншых аўтараў. А сустракаюцца, на жаль, і творы з прымітыўнай гарманічнай мовай, рытмічна бедныя.

Даводзіцца папракнуць прызнанага майстра беларускай масавай песні Ул. Алоўнікава. Паслухайце яго твор «Аршанская старонка» і вы, напэўна, знойдзеце знаёмы меладычны зварот з яго ўдалай, раней напісанай «Песні пра Даватара». У радзе апошніх песень кампазітара можна выявіць падобныя адна да адной гарманічныя схемы, спрошчаныя рытмы.

Слухачы па праву могуць прад'явіць прэтэнзіі і да Ю. Семянякі: у яго песнях таксама нярэдка паяўляюцца меладычныя звароты, якія даўно і трывала ўвайшлі ў іншыя савецкія песні (напрыклад, «Слухайце, людзі», «Навагодняя»).

Вядома, масавая савецкая песня заваявала ў нашай краіне ўсенародную любоў і прызнанне і таму яе асобныя інтанацыі пастаянна ўплываюць на кампазітара. Аднак дрэнна, калі гэтыя інтанацыі механічна пераносяцца цалкам ў новую песню, аўтар не імкнецца творча і самабытна пераасэнсаваць іх у сваім індывідуальным творчым працэсе. Празмерна «захапляецца» знаёмымі інтанацыямі І. Рунькін. Яго творы нярэдка выклікаюць у памяці слухачоў папулярныя песні А. Пахмутавай, Э. Калманоўскага і іншых аўтараў.

Аб памянёных песнях беларускіх кампазітараў у нас многа спрачаюцца. На першы погляд гэтыя песні выразныя па меладычнай мове, эмацыянальныя па настрою, лёгка спяваюцца. Хіба гэтага мала? Так, мне здаецца, гэтага мала. Нашы песні павінны быць перш за ўсё самабытнымі, арыгінальнымі і непаўторна яркімі. Многія аўтары валодаюць усім тым, што неабходна для стварэння іменна такіх твораў.

У меладыйнай мове некаторых песень знаходзілі тыповыя народна-песенныя звароты. Іх шмат. Кампазітар, відаць, імкнецца гэта падкрэсліць. Але ён, на жаль, забывае напоўніць сваю песню дыханнем жыцця. Песня не кранае сэрца, яна наўмысная, штучна прыдуманая, нейкая цьмяная. Такой уяўляецца мне «Песня будаўнікоў Нафтаграда» Д. Лукаса на словы С. Грахоўскага. Слухаючы яе, успамінаеш створаную гэтым кампазітарам некалькі год назад песню «Партыі» і яшчэ больш старую — «Марш абаронцаў міру». Песня пазбаўлена крылаў, як жа яна можа паляцець да слухачоў.

Іншы раз кампазітар ні ў кога і нічога не запазычвае. Ён прабуе знайсці свой уласны почырк. Але што гэта за почырк? Праглядала я ноты песні І. Кузняцова «Вячэрні Мінск» на словы А. Дзеружынскага і думала: хіба такой музычнай мовай трэба было пісаць на гэтую тэму? А потым, седзячы вечарам дома, слухала песню па радыё і імкнулася прааналізаваць свае ўражанні. Вось песня-вальс, думала я, як гэта павінна быць блізка людзям, як паэтычна і адухоўлена. Але нічога гэтага няма ў песні І. Кузняцова. Запомніўся толькі адзін вальсавы рытм, асабліва падкрэслены ў фартэпіянным акампанеменце. Сам жа меладычны матэрыял аказаўся бледным і невыразным, ён не даў магчымасці аўтару па-мастацку ажыццявіць пастаўленую творчую задачу. Не парадавала і другая новая песня І. Кузняцова «Вось як справа ў нас была» (тэкст С. Алейніка ў перакладзе К. Кірэенкі). Па-свайму зместу яна жартоўная, але жарту, гумару ў музыцы якраз і няма.

Гэтымі днямі я слухала па радыё запіс канцэрта, які быў наладжаны для дэлегатаў XXII з'езда камсамола Беларусі. Было вельмі крыўдна, што ва ўсёй канцэртнай праграме для беларускай песні знайшлося ўсяго два месцы. «Салігорская раніца» Ул. Алоўнікава і «Ляціце, арлы-сокалы» Ю. Семянякі — вось што пачулі камсамольцы ў канцэрце.

І тут нельга не кінуць дакор усім нашым кампазітарам: чаму вы так мала пішаце для моладзі? Ці стварылі вы хоць адну такую песню, якая прыйшла б у маладзёжны інтэрнат, на камсамольскую канферэнцыю і якую беларуская камсамолія з прыемнасцю назвала б сваёй?

А дзе, паважаныя кампазітары, калі гаварыць адкрыта, новыя цікавыя песні аб міры, аб Радзіме, аб яе вялікім камуністычным заўтра, песні аб гераічнай працы нашага народа? Грандыёзныя перспектывы нашай краіны, смелыя мары савецкіх людзей, велічныя планы, намечаныя гістарычнай Праграмай партыі, павінны натхніць беларускіх кампазітараў на стварэнне новых твораў, павінны яшчэ больш павысіць іх працаздольнасць. Народ чакае новых песень.

А. РАКАВА.

ЭСТАФЕТА прыгожых спраў

Наступны прыпынак эстафеты прыгожых спраў — масавая бібліятэка № 1 Кастрычніцкага раёна Мінска. Тут створаны першы ў рэспубліцы клуб сяброў беларускай літаратуры, у якім праводзяцца сустрэчы з пісьменнікамі, тэматычныя вечары, канферэнцыі чытачоў і вечары пытанняў і адказаў. Аб усім гэтым расказваецца ў артыкуле загадчыка бібліятэкі Л. Фрыда.

КЛУБ СЯБРОЎ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

У нашай бібліятэцы створан клуб сяброў беларускай літаратуры. Асноўная задача яго — шырока прапагандаваць творы беларускіх пісьменнікаў на прадпрыемствах, у чырвоных кутках і клубах раёна. Актыўнымі ўдзельнікамі клуба ўжо сталі нашы чытачы — настаўніца В. Панкратава, электрык Г. Мельнік, пенсіянерка М. Цімафеева, рабочы Р. Пераход і многія іншыя. Яны шукаюць новыя формы прапаганды твораў беларускіх літаратараў, прымаюць актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні ўсіх масавых мерапрыемстваў, якія адбываюцца ў нашай бібліятэцы.

Ужо на працягу некалькіх год калектыў бібліятэкі ўдзяляе шмат увагі прапагандзе беларускай літаратуры. Вось каля бібліятэчнага плаката, прысвечанага навінкам беларускай літаратуры, спыніўся інжынер мотавелазавода Леанід Буйневіч. Ён звярнуўся да бібліятэкара Тамары Карпавай. Тут жа ляжалі кнігі, указаныя ў плакаце.

— Раю вам пачытаць новы раман Уладзіміра Карпава «Вясеннія лівні»,—звярнулася да інжынера бібліятэкар Іна Давыдава. — Кніга цікавая. Будзеце задаволены.

Але інжынер адмовіўся ўзяць кнігу і папрасіў даць яму «штонебудзь пра шпіёнаў». Тады Давыдава стала расказваць інжынеру, што напісаў пісьменнік Карпаў, запрасіла яго на канферэнцыю чытачоў па раману «Вясеннія лівні». «Будзе прысутнічаць аўтар, прыходзьце паслухаць».

— Калі ўжо так настойваеце, вазьму,—неахвотна пагадзіўся Леанід.

Усе мы думалі, што Буйневіч не так хутка зойдзе ў бібліятэку, і былі здзіўлены, калі праз які тыдзень ён прыйшоў разам з сябрам, якому настойліва раіў пачытаць твор У. Карпава.

Цяпер Леанід Буйневіч — наш актыўны чытач. Ён прачытаў творы Міхася Чарота, Міхася Лынькова, Уладзіміра Корбана, стаў падпісчыкам на газету «Літаратура і мастацтва». Яго можна цяпер сустрэць на канферэнцыях, літаратурных вечарах, якія праводзіць бібліятэка. У цэху, дзе працуе Леанід Буйневіч, з'явіліся чытачы, якія пачалі цікавіцца творамі беларускіх пісьменнікаў.

Факт гэты гаворыць аб тым, што прапаганда кнігі ў многім залежыць ад бібліятэкара. Здолее ён зацікавіць чытача, будзе кніга карыстацца поспехам. А Давыдава якраз адносіцца да людзей, улюбёных у сваю справу. Скончыла Мінскі бібліятэчны тэхнікум, працавала ў сельскай бібліятэцы Сенненскага раёна, горача палюбіла сваю прафесію. Іна Давыдава сама многа і ўдумліва чытае, вялікую ўвагу аддае творам беларускіх пісьменнікаў. І тое, што яна добра ведае кнігі, дапамагае ёй у рабоце. А ўсе мы на сабе адчулі, як многа значыць добрая і разумная парада бібліятэкара.

Нешта падобнае адбылося ў нас з раманам Алеся Адамовіча «Вайна пад стрэхамі». Калі кніга паступіла ў філіял нашай бібліятэкі—у будаўнічым трэсце № 2, што на Брылеўскай вуліцы, яна доўгі час стаяла на выстаўцы і ніхто яе не браў. Але варта было бібліятэкару расказаць маладым будаўнікам, што гэта за раман, як адразу з'явіліся першыя чытачы — тынкоўшчык Міхаіл Жукаў, цясляр Цімафей Сакур. За адзін вечар усе экземпляры кнігі былі разабраны, давялося купляць яшчэ.

Прыходзіць аднойчы ў бібліятэку работніца, намеснік сакратара камітэта камсамола будаўнічага трэста Тацяна Бучэнка, і пытае:

— Моладзь цікавіцца раманам Адамовіча. Было б добра правесці канферэнцыю чытачоў па гэтай кнізе і запрасіць на яе аўтара.

Маладым будаўнікам спадабалася прапанова таварыша. Пачалі рыхтавацца. У адзін з выхадных дзён да будаўнікоў прыехаў пісьменнік. Адбылася цікавая, шчырая размова аб рамане А. Адамовіча. Больш за 200 маладых будаўнікоў прыйшлі на канферэнцыю. Маладыя будаўнікі заявілі: раз кніга нам спадабалася, значыць, яна добрая, і не выпадкова вылучана на атрыманне Ленінскай прэміі.

У чытачоў бібліятэкі ўстанавілася добрая традыцыя: ушаноўваць пісьменнікаў-юбіляраў. Вось, напрыклад, на вечарах, прысвечаных творчасці Міхася Лынькова, Уладзіміра Корбана, Анатоля Астрэйкі, Віталія Вольскага, ішла вялікая размова аб нашай беларускай літаратуры, аб творчасці майстроў мастацкага слова.

У нашай бібліятэцы беражліва захоўваюцца пісьмы да чытачоў ад Піліпа Пестрака, Міхася Лынькова, Анатоля Астрэйкі і іншых. Усе яны пакінулі ў бібліятэцы кнігі з аўтографамі, і чытачы маюць магчымасць на спецыяльным стэндзе пазнаёміцца з гэтымі дарагімі для нас падарункамі.

Бібліятэка праводзіць тэматычныя вечары, прысвечаныя літаратурнай дзейнасці таго ці іншага пісьменніка, арганізоўвае вусныя часопісы, дні пісьменніка, вечары пытанняў і адказаў.

Мы заўважылі, што маладыя рабочыя камвольнага камбіната цікавяцца, у прыватнасці, творчасцю Пімена Панчанкі. Вось і вырашылі ў маладзёжным інтэрнаце на Сонечнай вуліцы правесці тэматычны вечар, прысвечаны творчасці паэта, і запрасіць яго на сустрэчу з нашымі чытачамі. Ткачы абмеркавалі паэтычны зборнік пісьменніка «Кніга вандраванняў і любові», чыталі яго вершы. Затым з вялікай цікавасцю было выслухана выступленне аўтара, які расказаў аб сваім удзеле ў рабоце сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. У інтэрнаце быў арганізаван продаж кніг паэта.

Вечары, прысвечаныя творчасці Міхася Лынькова, Івана Шамякіна, заўсёды прыцягваюць многа наведвальнікаў.

На Мінскім электрамеханічным заводзе быў праведзен літаратурны вечар на тэму: «Ці добра ты ведаеш творы беларускіх пісьменнікаў?». За лепшы адказ выдаваўся прыз—кніга. Сотні рабочых актыўна ўдзельнічалі ў гэтым цікавым мерапрыемстве. А ў выніку зноў—новыя чытачы, павялічаны попыт на кнігі.

Параіўшыся з актывам, мы вырашылі правесці Дзень пісьменніка.

У адзін з выхадных дзён да нас прыехалі Іван Мележ, Піліп Пестрак, Іван Шамякін, Тарас Хадкевіч, Янка Скрыган. Кніжны латок бойка гандляваў творамі гасцей, чытачы атрымлівалі аўтографы, вяліся сяброўскія гутаркі аб рабоце, жыцці. Затым госці чыталі новыя творы, адказвалі на шматлікія пытанні, расказвалі аб сваіх творчых планах.

Многія свае масавыя мерапрыемствы бібліятэка праводзіць на прадпрыемствах, у маладзёжных інтэрнатах, чырвоных кутках. Адзін з такіх вечароў на тэму: «Беларуская літаратура ў барацьбе за мір» быў праведзен у рабочых будаўнічага трэста № 4. На ім прысутнічала больш чым 400 чалавек.

Важная форма прапаганды кнігі — сустрэчы чытачоў з работнікамі рэдакцый часопісаў, газет, радыё і тэлебачання. Вялікую цікавасць у юных чытачоў выклікаў ранішнік для вучняў 15 і 29 школ «У нас у гасцях часопіс «Бярозка», на які прыехалі пісьменнікі Мікола Гамолка, Рыгор Барадулін, Пятро Рунец. Яны расказвалі аб рабоце часопіса, чыталі новыя творы. У выніку з'явіліся сотні новых падпісчыкаў на часопіс «Бярозка».

Жыццё падказвае, што трэба шукаць новыя формы прапаганды кнігі, не спыняцца на дасягнутым. У нас узнікла задума — стварыць на грамадскіх асновах клуб сяброў беларускай літаратуры. Клуб створан нядаўна. Адкак мерапрыемствы, праведзеныя ім, паказваюць, што гэтая справа мае добрыя перспектывы. Вось некаторыя прыклады дзейнасці клуба.

Цікава прайшла арганізаваная клубам сустрэча чытачоў з работнікамі і аўтарскім актывам рэдакцыі часопіса «Неман». Пасля гэтай сустрэчы 25 чалавек упершыню падпісаліся на часопіс.

Актыў чытачоў дзвюх бібліятэк Кастрычніцкага раёна сумесна з партыйнай арганізацыяй і грамадскасцю камвольнага камбіната нядаўна правёў Дні беларускай літаратуры. Саюз пісьменнікаў падтрымаў наша пачынанне. Пісьменнікі Іван Шамякін, Тарас Хадкевіч, Алесь Кучар, Аляксей Русецкі памаглі нам добрай парадай і самі прыязджалі на камбінат, каб выступіць перад рабочымі ў цэхах.

Да гэтых дзён былі наладжаны выстаўкі кніг беларускіх пісьменнікаў, папярэдне праведзены гутаркі і агляды навінак, арганізаваны продаж кніг. Два дні вялікая група беларускіх літаратараў правяла на камбінаце. Яны чыталі свае творы, расказвалі аб творчых планах, знаёміліся з вытворчымі працэсамі, наведвалі інтэрнаты. У гэты ж час была праведзена канферэнцыя чытачоў па часопісе «Маладосць».

У гэтым вялікім і важным мерапрыемстве прыняло ўдзел больш дзвюх тысяч чалавек. Было прададзена звыш 500 экземпляраў кніг беларускіх пісьменнікаў.

Наша работа дала добрыя вынікі. За мінулы год у паўтара—два разы больш выдадзена кніг беларускіх пісьменнікаў. Каля 200 новых чытачоў прымалі актыўны ўдзел у прапагандзе гэтых твораў, і бібліятэка вялікую ўвагу пачала надаваць камплектаванню кніжнага фонду. Чацвёртую частку з агульнай колькасці кніг цяпер складаюць творы беларускіх пісьменнікаў.

У час кожнай сустрэчы нашых чытачоў з беларускімі пісьменнікамі мы заўсёды імкнёмся арганізаваць і продаж кніг гэтых аўтараў. Здавалася б, тут шырокае поле для дзейнасці нашага кнігагандлю. Але, як ні дзіўна, вось тут і пачынаюцца самыя вялікія цяжкасці. Прывяду некаторыя факты. На канферэнцыю чытачоў па часопісе «Неман» мы запрасілі вялікую групу пісьменнікаў, сярод якіх былі і маладыя літаратары. Нам вельмі хацелася, каб нашы чытачы мелі магчымасць набыць кнігі гэтых аўтараў. І вось тры мінскія магазіны — Цэнтральны і тыя, што знаходзяцца на вуліцах Камсамольскай і Маякоўскага, не маглі знайсці ў сябе ніводнага экземпляра зборнікаў вершаў Валянціна Тараса і Навума Кісліка. А пасля таварышы з кнігагандлю будуць сцвярджаць, што, маўляў, паэзію ў нас не чытаюць.

І гэта не адзінкавы выпадак. Вось і нядаўна на камвольным камбінаце, калі мы праводзілі Дні беларускай літаратуры, нам патрэбны былі кнігі Алеся Кучара, Ніла Гілевіча, Уладзіміра Корбана, Івана Грамовіча, Сяргея Грахоўскага і іншых пісьменнікаў. Не было іх твораў у буйнейшым сталічным магазіне — Цэнтральным і ў кнігарні № 2, што на Інтэрнацыянальнай вуліцы. Дык чым жа вы гандлюеце, дарагія таварышы з Мінскага аблкнігагандлю? Мы прасілі вас прывезці на камвольны камбінат творы беларускіх пісьменнікаў, пра якія вы заўжды гаворыце, што іх ніхто не купляе. Што ж здарылася? Чаму гэтых кніг няма ў вашых кнігарнях? На якіх складах і базах яны ляжаць? Калі яны даўно прададзены, дык майце мужнасць сказаць, што іх даўно ўжо няма, напішыце заяўку на перавыданне. Гэта па вашай віне пісьменнікі Н. Гілевіч і С. Грахоўскі ставілі свае аўтографы на кніжках іншых аўтараў.

Белдзяржвыдавецтва, складаючы свае планы, не раіцца з работнікамі бібліятэк, якія добра ведаюць патрабаванні чытача на тую ці іншую кнігу.

Бібліятэкам, школам, клубам і палацам культуры вельмі патрэбны фотапаштоўкі і плакаты з партрэтамі беларускіх пісьменнікаў. Пытанне гэта не новае, яно неаднаразова ўзнімалася на старонках нашага перыядычнага друку. Калі ж, нарэшце, наша выдавецтва вырашыць яго?

Мінская масавая бібліятэка № 1 Кастрычніцкага раёна зрабіла першыя крокі па прапагандзе твораў пісьменнікаў рэспублікі. Усталявалася цесная дружба паміж бібліятэкай і пісьменнікамі. Мы зробім усё магчымае, каб замацаваць нашы першыя поспехі.

Л. ФРЫД,
загадчык масавай бібліятэкі № 1 Кастрычніцкага раёна горада Мінска.

ЭНТУЗІЯСТ ЦІ ШТАТНАЯ АДЗІНКА?

А. ВЯРЦІНСКІ,
журналіст

Калі я знаёмлюся яшчэ з адным работнікам культуры, заўжды хвалюе мяне пытанне: «Скажы, прызнайся, хто ты? Можна цябе назваць сапраўдным байцом культурнага фронту, сапраўдным сейбітам разумнага, добрага, вечнага, ці ніякі ты не баец, ніякі ты не сейбіт? Любіш ты сваю справу, з душой ставішся да яе, разумееш яе прызначэнне ці механічна выконваеш дзеля заробку мінімум нейкіх там абавязкаў? Словам, хто ты — энтузіяст ці толькі штатная адзінка?»

Інакш, на маю думку, і нельга ставіць пытанне. Асабліва цяпер, калі будаўніцтва камунізма стала практычнай справай дня і ў сувязі з гэтым асаблівае значэнне набыло ідэйнае і культурнае выхаванне мас. Мы падышлі ўжо да таго рубяжа, па той бок якога няма месца адсталасці, невуцтву, духоўнай беднасці. І таму, мне здаецца, трэба лічыць за характэрную адзнаку нашага часу той факт, што кожнае трэцяе, калі не другое пісьмо, якое атрымлівае рэдакцыя нашай раённай газеты, прысвечана культурнай рабоце. Пішуць рабочыя і калгаснікі, школьнікі і пенсіянеры. Але каму б ні належалі гэтыя пісьмы, тон іх такі, што адчуваеш: людзі прагнуць духоўнага пажытку, імкнуцца да сапраўднай культуры. І калі гэты попыт, гэтыя запатрабаванні дрэнна задавальняюць ці зусім ігнаруюць, людзі крыўдзяцца, абураюцца, патрабуюць: дайце нам, радавым будаўнікам камунізма, магчымасць расці духоўна! Стварыце ўмовы, каб і да нас даходзілі здабыткі мастацтва і культуры. Для пераканаўчасці выкарыстоўваюць галоўны довад — пішуць: «У новай Праграме партыі гаворыцца...».

Усё гэта так,—можа сказаць мне работнік культуры, асабліва сельскі. Але справа не толькі ў нас саміх, у нашых адносінах да сваіх абавязкаў. Хіба вы не ведаеце, у якіх умовах нам яшчэ даводзіцца часам працаваць? Вы паглядзіце, у якім становішчы знаходзяцца ў нас некаторыя клубы раёна. У адным засталося ўсяго тры лаўкі, і калгаснік, калі ён хоча паглядзець кіно, вымушаны браць з сабою зэдлік ці крэсла, а ў другім клубе — холадна, хоць ваўкоў ганяй, у трэці—засыпалі збожжа, а чацвёрты... чацвёрты ўсё яшчэ будуецца. Даўно варта было б у падобных выпадках прымаць нейкія меры ўздзеяння. Звярніце ўвагу. За што толькі не «здымаюць стружку» са старшыні калгаса ці дырэктара саўгаса, толькі не за стан культурна-масавай работы, толькі не за матэрыяльнае забеспячэнне культасветустановы. Паверце мне, — сцвярджае ўсё той жа работнік, — што нам іншы раз бывае вельмі цяжка. Верыце? Дык чаго ж вы тады хочаце ад нас?

Пярэчанне не застае мяне знянацку. Пра ўсё гэта я сам думаў не раз, думаў і тады, калі збіраўся пісаць гэты артыкул. Прызнаюся, што ў нейкі момант я быў нават больш схільны пісаць не пра самога культасветработніка, пра яго прафесію, яго высокае прызначэнне, а пра адносіны да яго, аб той безуважнасці, якая яшчэ наглядаецца часам, калі справа ідзе аб культурна-масавай рабоце. Гэтае пытанне і сапраўды заслугоўвае самай пільнай увагі. Няма чаго грахі таіць, некаторыя клубы і бібліятэкі, я маю на ўвазе перш за ўсё вёску, маюць яшчэ занядбаны выгляд, знаходзяцца на правах пасынка, ці дакладней: на птушыных правах. Рэальны факт, не выдумка —тры лаўкі на ўвесь клуб. Такі ж жывы факт — калгас ператварыў клуб у збожжасховішча. Праўда і тое, што дзе-ніdзе ніяк не могуць і да сённяшняга дня вырашыць такую «праблему», як своечасова забяспечыць клуб, бібліятэку палівам. І ў выніку што атрымліваецца? Загадчык клуба чакае зімовай пары як самай спрыяльнай для культурна-масавай работы, бо зімой у калгасніка больш за ўсё вольнага часу, а яна, выходзіць, самая неспрыяльная. Чалавек ідзе ў клуб з ахвотай, але там яго чакае вельмі і вельмі халодны прыём, халодны ў самым літаральным сэнсе гэтага слова. Добра, калі яшчэ надвор'е не вельмі сцюдзёнае, тады гадзіну якую можна пасядзець у клубе. Але бывае так, што людзі не могуць да канца дагледзець фільм, мёрзнуць. Вось і паспрабуй адвесці душу ў такім клубе, вынесці з яго прыемнае ўражанне, светлы настрой. Дзе там!..

Нельга не згадзіцца і з той відавочнай ісцінай, што некаторыя мясцовыя кіраўнікі, асабліва гаспадарнікі, не надаюць належнага значэння культурнаму выхаванню працоўных і не нясуць, па сутнасці, ніякай адказнасці за гэтую справу. Што праўда—то праўда. Інакш, чым можна растлумачыць наступны факт. Калі пачалася зіма, у калгасе «Чырвоная Армія» прыйшла некаму ў галаву не зусім разумная думка—перанесці ацяпляльную сістэму з клуба на ферму, і яе адразу ж ажыццявілі, пакінуўшы клуб на волю зімовай непагадзі. Зрабілі гэта, канешне, не без ведама, а, можа быць, і не без ініцыятывы старшыні калгаса тав. Вераб'ёва. Вераб'ёва я ведаю. Гэта — чалавек з універсітэцкай адукацыяй і ўвогуле, здаецца, культурны, перадавы чалавек. Яго ў раёне жартам называюць нават «акадэмікам». Не сумняваюся, што ён добра разумее і значэнне клуба. Мне, дарэчы, давялося нядаўна чуць, як ён пераканаўча гаварыў на гэтую тэму на сходзе раённага партактыву. І ўсё ж, як бачым, клуб у калгасе пакінулі без ацяплення, пакінулі таму, што за гэта ніхто не атрымае ні «страгача», ні якога іншага спагнання.

Бяда, мне здаецца, яшчэ ў тым, што няма ў сельскіх культурна-асветных установах пэўнага адзінага гаспадара. Ёсць ужо такі гаспадар і ў тэхнікі, якая перайшла ў рукі калгаса, і ў здраўніц, якія перададзены прафсаюзам і г. д., а вось да клубаў чарга ўсё не дойдзе. Адны належаць калгасу або саўгасу, другія знаходзяцца на бюджэце сельскага Савета і падпарадкуюцца аддзелу культуры райвыканкома. Адсюль няўвязкі, часам штучныя, з фінансаваннем, матэрыяльным забеспячэннем клуба, з падборам кадраў і наогул з арганізацыяй усёй культурна-масавай работы. Клуб,скажам, належыць саўгасу, а загадвае ім чалавек, які лічыцца ў штатным раскладзе аддзела культуры. І вось кіраўнікі саўгаса гавораць у адказ на розныя прэтэнзіі аддзела культуры: «Клуб узначальвае ваш чалавек, вы глядзіце, каб ён працаваў як след, памагайце яму. Ды і наогул гэта ж ваш хлеб — культурная работа, не наша гэта справа». У работнікаў аддзела культуры свае, не менш пераканаўчыя довады: «Як жа так, таварышы! Клуб належыць вам, дык вы ўжо, калі ласка, паклапаціцеся аб тым, каб ён працаваў як след. І наогул, хто ж як не кіраўнікі саўгаса павінны перш за ўсё дбаць пра культурна-выхаваўчую работу сярод сваіх рабочых?». Яшчэ больш распаўсюджаны падобны дыялог у дачыненні да клубаў на тэрыторыі калгасаў, бо частка іх належыць калгасам, іншыя — аддзелу культуры. Падзяляюцца па гэтаму ж «ведамаснаму» прынцыпу і культработнікі. Сумуюць, ой, як сумуюць сельскія культасветустановы па аднаму-адзінаму доб-

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Новы кніжны магазін, які нядаўна адкрыўся ў Віцебску ў раёне Маркаўшчыны. Задаволены пакупнікі, значыць, і прадаўцам прыемна. У магазіне вялікі выбар палітычнай, мастацкай, навукова-тэхнічнай літаратуры.
Фота П. Азарчанкі. (БЕЛТА)

ПАГАВОРЫМ ШЧЫРА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

адбываецца не ў выніку перамогі ідэй і дзеяння, а па волі аўтарскага пяра і таму часта выглядае вельмі непераканаўча.

Таму, бясспрэчна, мае рацыю Б. Платонаў, калі на старонках газеты «Советская культура» піша, што «...драматургія (у прыватнасці беларуская) не можа пахваліцца тым, што яна паспявала за ростам галоўнага героя. У абмалёўцы яго вонкавага аблічча, у раскрыцці яго ўнутранага свету шмат павярхоўнага. Галоўны герой вядзе бітву на шырокіх прасторах жыцця, а драматургі чамусьці часценька прымушаюць яго весці дробную бойку на задворках рэчаіснасці».

Такую дробную бойку, напрыклад, вядзе Гаворка з п'есы І. Шамякіна «Выгнанне блудніцы». Няўдачнік-пісьменнік, які прыехаў у калгас набірацца жыццёвай мудрасці, гэткі сучасны народнік-асветнік, увесь свой выкрывальны пафас накіроўвае на выкрыццё таго, што само па сабе не з'яўляецца ні сілай, ні аб'ектам для барацьбы. Самаадданая ж праца і ўся кіпучая дзейнасць станоўчага героя — дырэктара школы, біёлага Яснікава прадыктавана жаданнем абараніць дысертацыю. Астатнія ж героі п'есы носяць ілюстрацыйны характар і хоць вядуць размовы пра надоі, пра развіццё жывёлагадоўлі, характары іх выпісаны неглыбока, ілюстрацыйна. У гэтым сэнсе нельга не згадзіцца з крытыкам М. Ярошам, які, даючы падрабязны разгляд п'есы на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» піша:

«... асноўная слабасць п'есы «Выгнанне блудніцы» якраз у неглыбокім вырашэнні галоўнага канфлікту. Драме нестае шырыні мастацкага абагульнення, бо барацьба новага са старым паказана нейкай здробненай, «лакальнай», а тое грамадскае зло, якое ў сапраўднасці мае яшчэ немалую сілу і супраць якога выступае пісьменнік, выглядае надта ж мізэрным і не вельмі небяспечным».

Такім чынам, спроба паказаць тыя вялікія змены, якія адбываюцца ў жыцці калгаснай вёскі, рост культуры і свядомасці калгаснікаў, іх нецярпімасць да падману і мяшчанства, абярнулася ў паказ няхітрай гісторыі пра дэманічную спакушальніцу і барацьбу з ёю, якая канчаецца яе выгнаннем. І хаця п'еса напісана жыва, цёпла, тым не менш яна вядзе нашу ўвагу ў бок ад галоўнай лініі мастацтва, ад асноўных тэм жыцця на дробныя, прыватныя, найменш характэрныя. Асноўнай заганай яе з'яўляецца нетыповасць характараў, як і нетыповасць канфлікту паміж імі, дзе маральна-этычныя катэгорыі падаюцца праз надуманыя, штучна створаныя персанажы-ўмоўнасці, а не праз жывыя вобразы сучаснікаў.

ЦІКАВАЙ работай драматурга і тэатра, спробай паказаць станоўчыя тэндэнцыі ў жыцці сённяшняй калгаснай вёскі, паказаць барацьбу двух процілеглых поглядаў на будучыню, з'яўляецца спектакль Тэатра імя Янкі Купалы (рэжысёр Л. Рахленка) па п'есе А. Маўзона «Твой светлы шлях». Канфлікт паміж калгаснай моладдзю на чале з Тацянай і старшынёй калгаса Кашубам, а таксама паміж другім сакратаром райкома Надзейным і першым сакратаром Калінай не траціць сваёй драматычнай напружанасці, паколькі сутыкаюцца два процілеглыя погляды. На адным баку тое, што заве наперад, імкнецца жыць і працаваць па-новаму, ісці ў нагу з часам, будаваць новае, радаснае жыццё, будаваць новае грамадства, духоўна ўзбагачанае, свядомае і прыгожае.

З другога боку супраць гэтага імкнення выступаюць прадстаўнікі той катэгорыі прызвычаеных да ўстапяванага гадамі парадку рэчаў людзей, якіх палохае смелы ўзлёт свежай думкі. У гэтай барацьбе супярэчлівых поглядаў за заўтрашні светлы дзень калгаснага жыцця, дзе паступова будуць знікаць грані паміж горадам і вёскай, што прадугледжана праграмай пабудовы камунізма, перамагае станоўчая, вядучая тэндэнцыя нашага часу. Гэта заканамерна, і такая тэндэнцыя ў спектаклі знайшла сваё мастацкае выяўленне ў жывых характарах-вобразах герояў.

Але п'есе і спектаклю шкодзіць залішняя рацыяналістычнасць, лабавыя, часам схематычныя пабудовы драматычных калізій, якія збядняюць жыццёвую праўды і пераканальнасць. Тым не менш спектакль пры пэўнай дапрацоўцы з'явіўся б патрэбным і карысным. Не можа не здзіўляць тое, што пасля некалькіх паказаў спектакль фактычна зняты з рэпертуару тэатра. Між тым, спектакль Маскоўскага тэатра драмы і камедыі па той жа п'есе з поспехам ідзе ў Маскве. У чым справа? Можа быць, п'еса патрабавала другога сцэнічнага вырашэння, не ў плане псіхалагічнай драмы? Гэта справа тэатра. Ва ўсякім разе спроба паказаць станоўчага героя сённяшняй калгаснай вёскі—спроба ўдзячная і заслугоўвае большай увагі з боку тэатра, чым гэта мае месца ў дадзеным выпадку.

Недапушчальным прабелам у творчай дзейнасці нашых драматургаў і тэатраў з'яўляецца амаль поўная адсутнасць спектакляў на тэму з жыцця рабочага класа рэспублікі.

Пачэсную задачу запоўніць хоць часткова гэты прабел паставілі перад сабою драматург П. Васілеўскі і Тэатр імя Янкі Купалы (рэжысёр К. Саннікаў) спектаклем «Любоў, Надзея, Вера».

Калі чытаеш п'есу, мімаволі адчуваеш свежы подых часу, дыханне маладосці, дыханне будучыні. Рамантычная запеўка першай рэмаркі і голас сімвалічнага «Часу», які заклікае да сардэчнай размовы адразу ўводзяць у атмасферу непрывычную па свежасці і арыгінальнасці аўтарскай задумы. Традыцыйнай драматычнай завязкі быццам і няма, перад намі як бы працяг нядаўна спыненай сардэчнай размовы аб шчасці, любві, веры, якія заўсёды з'яўляюцца спадарожнікамі чалавечай душы. На невялічкім адрэзку часу разгортваецца сённяшняе жыццё маладых будаўнікоў, паказваюцца іх пачуцці калектывізму і дружбы, кахання і абавязку, іх пошукі шчасця, імкненне ў заўтрашні дзень, іх трывогі і надзеі. Спрабуючы па-філасофску асэнсаваць гэтыя маральна-этычныя катэгорыі, аўтар персаніфіцыруе іх у розных характарах, тым самым паказваючы, што шлях у заўтрашні дзень кожны шукае па-свойму, пераадольваючы ці то сілу інерцыі мінулага ці свае ўласныя памылковыя ўяўленні аб шчасці і месцы ў грамадстве. Лейтматывам праз п'есу праходзіць думка, што сапраўднае шчасце чалавека ў працы, у адчуванні свайго ўдзелу ў вялікім калектыве будаўнікоў новага жыцця. Мнагапланавасць дзеяння, розны чалавечы лёс драматург, на жаль, не здолеў звязаць у адзіны драматургічны вузел.

Іншае ўражанне застаецца пасля прагляду спектакля па гэтай п'есе. Нягледзячы на рад удалых сцэн, добрае выкананне роляў артыстамі, адчуваецца адсутнасць адзінага гучання спектакля. «Прызямленне» лірычна-рамантычнага характару п'есы, перавод яе з рамантычнага ў бытавы план парушаюць цэласнасць спектакля. Пабочнае становіцца асноўным і ператвараецца ў трывіяльную гісторыю, традыцыйны «трыкутнік» на фоне велічнай панарамы будаўніцтва, а сімвалічна-ўмоўная прысутнасць «Часу», апранутага ў звычайны, апошняга крою, шэры гарнітур, зусім губляе сваю мэтазгоднасць. Спалохаўшыся сімволікі (дарэчы ў кантэксце рамантычнай прыўзнятасці п'есы яна зусім не «страшная»), «прызямліўшы» гэтую сімвалічную ўмоўнасць, рэжысёр зрабіў спектакль эклектычным. У ім сумяшчаюцца процілеглыя стылявыя прыёмы, рамантычнае пераплятаецца з бытавым. «Ключ» для раскрыцця добрых намераў аўтара п'есы аказаўся не той, якога патраба-

У ДАПАМОГУ РАБОТНІКАМ КУЛЬТУРЫ

Рэспубліканскі метадычны кабінет культурна-асветнай работы Міністэрства культуры БССР выпусціў чатыры брашуры ў дапамогу культасветработнікам. Адна з іх, выдадзеная нядаўна,— «Горад крочыць у будучыню» І. Аграновіча апавядае аб тым, як працоўныя Пінска змагаюцца за званне ўдарнікаў і брыгад камуністычнай працы, расказвае аб арганізацыі «Пінскіх вечароў», аб новых формах культурна-асветнай работы.

Хутка выйдуць з друку брашуры: «У сельскім клубе» — аб вопыце работы лепшага сельскага клуба рэспублікі — пераможцы агляду клубных установ; «Гульні і забавы» — аб арганізацыі адпачынку працоўных у клубах і парках; «Рашэнні XXII з'езда КПСС у масы» — аб дзейнасці сельскіх культасветустаноў рэспублікі па прапагандзе рашэнняў гістарычнага з'езда партыі і інш.

Кіеўскія сустрэчы

Нядаўна са сталіцы братняй Украіны вярнулася група беларускіх кінадакументалістаў у складзе М. Горцава, Ю. Багушэвіча, М. Гарбунова, Р. Масальскага, М. Берава, Р. Ясінскага, дзе яны пабывалі па запрашэнню аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі Украіны.

Мінчане і работнікі кіеўскіх студый абмяняліся творчым вопытам. У лабараторыях і цэхах студыі хранікальна-дакументальных фільмаў, абсталяванай навейшай савецкай тэхнікай, госці з Беларусі пазнаёміліся з арганізацыяй вытворчасці, прагледзелі і сумесна абмеркавалі работы ўкраінскіх сяброў: «Тарасава гара», «Невядомаму салдату», «Залаты мяч».

Цікавыя карціны былі паказаны беларусам і на студыі навукова-папулярных фільмаў. Сярод іх: «Маё адрачэнне», «Думы Тараса» і інш

Аргбюро саюза наладзіла творчы вечар, дзе былі паказаны работы Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў: «Цытадэль славы», «Песня працы», «Мой горад», «Балгарскія сустрэчы», «Кандрат Крапіва».

Беларускія дакументалісты запрасілі сваіх украінскіх калег наведаць Мінск, пазнаёміцца з іх творчай работай.

ДЛЯ СЕЛЬСКАГА ГЛЕДАЧА

Сяляне вёскі Галоўчын Бялыніцкага раёна кожны вечар спяшаюцца ў свой клуб. Пасля працоўнага дня тут можна паслухаць канцэрт калектыву мастацкай самадзейнасці, гутарку агітатара, пачытаць свежую газету або часопіс. Апрача таго, чатыры разы на тыдзень у клубе дэманструюцца кінафільмы. У вёсцы, бадай, не знойдзеш калгасніка, які б не прагледзеў тут фільмы «Чыстае неба», «Цудатворная», «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Зусім сур'ёзна», «Украінская рапсодыя», «Жорсткасць». Кінамеханік, камуніст Павел Іванавіч Юрасеў з дапамогай мясцовых настаўнікаў арганізоўвае абмеркаванне карцін, якія асабліва спадабаліся калгаснікам.

— Я заўжды цікаўлюся, якія фільмы калгаснікі хочуць паглядзець і, згодна з іх жаданнем, даю заяўку ў раённы аддзел культуры,—расказвае Павел Іванавіч. — Таму ў зале ніколі не бывае пуста.

Фотакарэспандэнт М. Жалудовіч сфатаграфаваў кінамеханіка П. Юрасева ў час падрыхтоўкі чарговага кінасеанса.

Сярод кніг

ПАПУЛЯРНА, АЛЕ НЯПОЎНА

Дзяржаўнае вучэбна-педагагічнае выдавецтва БССР выпусціла невялічкую, прыгожа афармленую кнігу кандыдата філалагічных навук М. Барсток «Максім Багдановіч» — нарыс жыцця і творчасці паэта. Кніга адрасавана настаўнікам і вучням старэйшых класаў.

Папулярна і цікава расказвае аўтар аб сям'і і ўмовах жыцця паэта, аб поглядах яго на мастацтва, паказвае асноўныя матывы і крыніцы творчасці, асаблівасці паэтычнага майстэрства. Аўтар характарызуе Максіма Багдановіча як сучасніка і паплечніка Янкі Купалы і Якуба Коласа. «Яго паэзія, — піша М. Барсток, — праўдзівая і гуманная, тоіць у сабе вялікае багацце думак і пачуццяў, расказвае аб нашай краіне і людзях у перадкастрычніцкі час... Нацыянальная і народная ў лепшых сваіх узорах, яна звернута ў будучае і служыць выхаванню новага чалавека — з ясным розумам і чыстым сэрцам, чалавека-друга і брата, грамадзяніна, працаўніка, мысліцеля».

Кнігу з прыемнасцю прачытае кожны, хто цікавіцца беларускай літаратурай. Яна напісана з любоўю да творчасці паэта, сцісла і даступна для масавага чытача.

У кнізе змешчана некалькі партрэтаў — Максіма Багдановіча, яго бацькі, маці і здымак помніка паэту ў Місхоры. У канцы кнігі аўтар дае бібліяграфію асноўных выданняў твораў Максіма Багдановіча і прац аб яго творчасці. Гэты невялічкі спіс літаратуры будзе вельмі карысны для чытача.

Хочацца, аднак, зрабіць некалькі заўваг.

Раздзел «Старонкі біяграфіі» напісаны пераважна на аснове ўспамінаў бацькі паэта. Недастаткова выкарыстаны ўспаміны Д. Дзябольскага, В. Гарбацэвіча і інш., а таксама ўласныя пісьмы Максіма Багдановіча. Таму ў біяграфічных звестках больш падрабязна апавядаецца аб бацьках М. Багдановіча і аб дзіцячых гадах паэта, менш аб апошніх гадах яго жыцця і зусім мала аб умовах, у якіх тварыў паэт. Мы не даведаемся з кнігі аб сяброўстве Максіма Багдановіча са Змітраком Бядулем (хоць некаторыя факты з успамінаў апошняга выкарыстаны), аб тым, з якімі цяжкасцямі друкавалася ў 1913 годзе адзіная прыжыццёвая кніга паэтычных твораў Максіма Багдановіча «Вянок» і аб некаторых іншых цікавых фактах яго біяграфіі. У пісьме да работнікаў рэдакцыі «Нашай нівы» ад 1913 года моцна хворы ў той час паэт пісаў: «Што да выдання кніжкі, дык бачу, што яно спыняецца галоўным чынам праз недахват грошы, але ніяк не прыдумаю, як Вам памагчы. Сам я не зарабляю, у бацькі прасіць, дык ён многа даць не можа, бо жыве ад 20-га да 20-га, да таго ж і вінен шмат каму. Але вось што: калі я ачуняю, дык папрабую заняць пад кніжку ў розных сваіх знаёмых грошы. Значыцца, прадасца колькі сот экз[емпляраў] яе, вы мне надашлёце тыя грошы. Другое, Вы мне не шліце аўтарскіх экземпл[яраў], я іх куплю і куплю шмат». Такія факты біяграфіі Максіма Багдановіча, якія яскрава характарызуюць умовы, у якіх даводзілася тварыць пісьменнікам да рэвалюцыі, вельмі карысна было б ведаць нашай моладзі.

Амаль зусім нічога не сказана ў кнізе аб перакладчыцкай дзейнасці Максіма Багдановіча і аб яго літаратурна-крытычных працах. Агульны нарыс жыцця і творчасці пісьменніка патрабуе ўсебаковага асвятлення яго творчасці.

На старонцы 6 сказана, што аб месцы і значэнні М. Багдановіча ў літаратуры сведчаць і «шматлікія выданні яго кніг у Беларусі і за яе межамі...» Гэта сцвярджэнне не адпавядае сапраўднасці. На самай справе творы М. Багдановіча выдаваліся недаравальна мала. У БССР з 1927 года па сённяшні дзень было выдадзена ўсяго пяць кніг «Твораў» і «Выбраных твораў» паэта і некалькі разоў перавыдавалася жартаўлівая паэма для дзяцей «Мушка-зелянушка і камарык — насаты тварык». Твораў Максіма Багдановіча няма ў шмат якіх бібліятэках рэспублікі. Мала выдаваліся яго творы на рускай мове (1940, 1953). На іншыя мовы народаў СССР творы М. Багдановіча амаль не перакладаліся. У Кіеве выдадзена была ў свой час кніга «Вінок» (1929) на ўкраінскай мове; чатыры вершы перакладзены на малдаўскую мову і ўвайшлі ў зборнік «Беларуская паэзія» (Кішынёў). Вось і ўсе пераклады.

Ёсць у кнізе і такая недакладнасць. На стар. 23 чытаем: «Апошнія радкі верша не былі дапушчаны ў друк царскай цэнзурай і ўбачылі свет толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі». Апошнія радкі верша «Мяжы» сапраўды былі зняты царскай цэнзурай з ужо звярстанага набору старонкі газеты «Наша ніва» і на старонцы газеты (№ 28 за 1915 г.) замест апошняй страфы верша пакінута белая пляма, але тэкст гэтай страфы не знойдзены, і верш і да гэтага часу друкуецца не поўнасцю. [illegible]

Крыху [illegible] даць [illegible] М. Багдановіча [illegible]

Н. САЎЧАНКА.

М. Барсток. «Максім Багдановіч». Мінск. 1961.

СЮЖЭТ—САБЕ, ХАРАКТАР—САБЕ...

Аповесць Хведара Жычкі «Піфагоравы штаны» прыцягвае ўвагу арыгінальнасцю задумы, свежасцю матэрыялу. Аўтар адмовіўся ад схемы, згодна з якой у творы аб школьным жыцці абавязкова павінны быць паказаны піянерская і камсамольская арганізацыі, «выведзены» дырэктар школы або хоць бы завуч, усебакова адлюстравана вучоба і барацьба за выкананне закона аб усенавучы.

Аўтар ведае тое, аб чым ён піша. І хоць у апавяданні ёсць фактычныя недакладнасці (пісьменнік паказвае, напрыклад, што вытворчае навучанне пачынаецца ў восьмым класе, а на самай справе да яго прыступаюць у дзевятым), яны не могуць мець істотнага значэння пры ацэнцы твора як літаратурнай з'явы.

Аповесць мае бясспрэчныя літаратурныя вартасці. І галоўныя з іх — цікава намечаныя вобразы саміх вучняў, лаканізм і дакладнасць характарыстык, непасрэднасць і шчырасць аўтарскага апавядання.

Лёньку, галоўнага героя аповесці, ад імя якога і вядзецца апавяданне, празвалі Піфагорам за тое, што яшчэ ў пятым [illegible] група вучняў павінна была праходзіць вытворчае навучанне, пускаў у адыход вельмі многа тканіны. Лёнька заўважыў гэта і загарэўся жаданнем знайсці новы, больш рацыянальны метад раскрою.

Падзеі, звязаныя з адкрыццём Лёні, і складаюць сюжэтную лінію аповесці. Спачатку сюжэт развіваецца дынамічна і займальна, але раптам цікавасць да аповесці пачынае падаць і якраз там, дзе пісьменнік імкнуўся ўзмацніць элемент прыгодніцтва, ахінуць сёе-тое таямніцай, гэта значыць там, дзе цікавасць павінна была ўзрасці.

Эфект, адваротны таму, на які спадзяваўся аўтар, атрымаўся па той прычыне, што пісьменнік пачаў адвольна канструяваць сюжэтныя палажэнні і дыктаваць учынкі героям.

Пісьменнік мае права выбіраць аб'ектам мастацкага паказу любыя характары і любыя сітуацыі. Аднак, узяўшыся пісаць пэўны характар, аўтар павінен уяўляць яго да драбніц, адчуваць логіку яго развіцця, гэта значыць, па-першае, ведаць, як герой павядзе сябе ў тым ці іншым выпадку, і, па-другое, выбраць такія абставіны і сітуацыі, у якіх дадзены [illegible] радку ў час яе заняткаў няма. Не ўмее яна сачыць за ўсімі. Вядома, не педагог».

Лёнька ўмее ладзіць нават з Саўкам. Саўка ўжо даўно кінуў вучобу, нават і слухаць аб ёй не хоча. Варта пры ім толькі ўспомніць пра школу, як ён адварочваецца і ціхенька знікае.

На два гады старэйшы за іншых, гэты балбес ад няма чаго рабіць адбірае ў хлапчукоў рыбу, б'е іх. І ніхто не супраціўляецца яму.

Да гэтага вось Саўкі, калі ён стаў працаваць прыбіральшчыкам у арцелі, і пад'язджае Лёнька. Яму трэба даведацца ў гэтага тугадума і задзіры, як Аўсей пачынае кроіць галіфэ.

«— Ты ж кожны дзень бачыш, як Аўсей кроіць.

Саўка не перастае смяяцца:

— Бачыць адно, а самому зрабіць... яно не выйдзе.

Ох, і цяжка з ім гаварыць. Спрабую падбадзёрыць:

— У цябе выйдзе. Ты ж кемлівы.

— Канешне, не дурны, — згаджаецца ён».

Але характар хлопца не вытрыманы да канца, не распрацаваны як належыць. Лёнька раптам з разумнага і праніклівага падлетка, якім яго ўбачыў [illegible]

С. ГУСАК.

Хведар Жычка. «Піфагоравы штаны». Аповесць. Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1961.

Выйшлі з друку

У беларускіх выдавецтвах выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі:

Літаратурны музей Я. Купалы. Дзяржаўнае выдавецтва БССР, тыраж 5 000 экз. Цана 18 кап.

М. Багдановіч. Мушка-зелянушка. Вучэбна-педагагічнае выдавецтва БССР, тыраж 20 000 экз. Цана 8 кап.

Е. [illegible]. Апавяданні і казкі. Вучэбна-педагагічнае выдавецтва БССР, тыраж 50 000 экз. Цана 51 кап.

П. Рунец. Заламаны ражок (апавяданні). Вучэбна-педагагічнае выдавецтва БССР, тыраж 14 000 экз. Цана 38 кап.

Ул. Няфёд. Сучасны беларускі тэатр. Выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесійнальнай адукацыі БССР, тыраж 830 экз. Цана 2 руб. 23 кап.

Ф. Янкоўскі. Пытанні культуры мовы. Выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесійнальнай адукацыі БССР, тыраж 1 600 экз. Цана 26 кап.

А. І. [illegible]. Камуністы і культура. [illegible] па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, тыраж 1 200 экз. Цана 6 кап.

Наташа Будко, скрыпачка-першакласніца з Пінска.

Фота А. Сасіноўскага.

ЧЫТАЧЫ ПРАПАНУЮЦЬ

СЛОВА ДА ВАС, ПІСЬМЕННІКІ

Леташні адпачынак я правёў у раз'ездах—больш двух тыдняў хадзіў і ездзіў па Маладзечанскаму раёну, наведаў Вілейку, Смаргоншчыну, гутарыў з рознымі людзьмі, быў у многіх калгасах і ва ўстановах культуры.

За гэтыя два тыдні бачыў я многа цікавага, сустракаў многіх харошых і слаўных людзей, бачыў жыццё такім, якое яно ёсць на самой справе. У вёсцы Лебедзева я назіраў, як у самы разгар жніва маладыя людзі ішлі ў царкву, у той час, як у тым жа Маладзечанскім раёне, у вёсках Палачаны і Насілова, па патрабаванню калгаснікаў і грамадскасці, цэрквы былі закрыты, а ў вёсцы Красоўшчына ў былым малітоўным доме баптыстаў учарашнія веруючыя змясцілі бібліятэку і фельчарска-акушорскі пункт. У калгасах імя Янкі Купалы, «Шлях да камунізма» мне паказвалі камбінаты бытавога абслугоўвання, цудоўныя сельскія бальніцы, яслі, швейныя і шавецкія майстэрні, без якіх не жадае цяпер абыходзіцца ні адна вёска, а побач, у мястэчку Краснае, жыхары, каб папарыцца ў лазні, ходзяць за тры кіламетры на торфапрадпрыемства «Чысць»: сваёй лазні ў Красным няма. Пры мне старшыня аднаго калгаса скардзіўся прадстаўніку раёна, што ў іх малавата сельскагаспадарчай тэхнікі. А беражлівых адносін да машын там няма: на калгаснай сядзібе ўсё раскідана, валяюцца дыскі колаў, шыны, пакарабачаныя кабіны аўтамабіляў і трактараў, розныя балты і гайкі.

Усё тое, што я бачыў, перажыў, адчуваў, тыя думкі, што выказвалі людзі—розныя і па розных прычынах,—магло б стаць матэрыялам для цікавага нарыса пра Маладзечанскі раён, пра яго мінулае і сённяшняе, пра людзей, якія сваімі рукамі ствараюць фундамент светлага заўтра, пра эканоміку і культуру вёскі, пра новае ў адносінах, быце, паводзінах людзей. Паўтараю—магло б, калі б на маім месцы быў пісьменнік. Нарыс гэты з цікавасцю прачыталі б не толькі маладзечанцы,—да яго звярнуўся б і гісторык, і этнограф, і эканаміст—кожны цікаўны чалавек.

Вось тады я і падумаў: а чаму б нашым пісьменнікам і журналістам не напісаць такі нарыс? І не толькі пра Маладзечанскі раён, пра Смаргоншчыну, а пра Беларусь, пра ўсе яе далёкія і блізкія куткі? Што ні раён, то і нарыс, што ні нарыс — новы штрых да партрэта сучаснай Беларусі.

Разумеецца, гэта павінен быць не даведнік памятных мясцін, а перш за ўсё—мастацкі твор. У адным выпадку гэта могуць быць дарожныя нататкі, у другім—нарыс-даследаванне, у трэцім—паэтычная замалёўка. Першы можа быць прысвечаны аднаму раёну, другі—групе раёнаў, трэці—адной памятнай мясціне. Карацей, колькі аўтараў — столькі стылявых і жанравых асаблівасцей, спосабаў падачы і адбору матэрыялаў. У адным толькі нарысы гэтыя павінны быць агульныя — яны перш за ўсё павінны раскрываць жывую душу народа, адлюстроўваць дух і веліч нашых дзён, правільна заўважаць і акрэсліваць асноўныя тэндэнцыі нашага развіцця. Гэта павінна быць штосьці накшталт тых нарысаў, якія друкаваліся ў «Литературной газете» пад рубрыкай «Идучы па 55-й паралелі».

«Выхаванне патрыятызму, — гаварыў М. І. Калінін,—пачынаецца з паглыбленага пазнання сваёй радзімы». І ў гэтых адносінах кніга нарысаў пра сучасную Беларусь адыграла б сваю станоўчую ролю. А патрэба ў такіх кнігах надзвычай вялікая, аб чым сведчыць хоць бы поспех кніг Т. Хадкевіча «Мая Беларусь» і А. Карпюка «Мая Гродзеншчына».

Няма такога кутка ў Беларусі, дзе б уважлівае вока пісьменніка не знайшло нічога, вартага ўвагі чытача!

В. БУРАН,
старшы інспектар Міністэрства культуры БССР.

ДАЎНО ПАРА...

Многія пачынаючыя паэты Віцебскага раёна звяртаюцца за парадай і дапамогай у сваю раённую газету «Калгасная трыбуна» і атрымліваюць адказ: «Пры «Калгаснай трыбуне» няма літаратурнага аб'яднання, таму не можам (!?) даць кваліфікаванага разгляду Вашых вершаў. Н. Жыжнеўская».

За апошнія тры гады газета не змясціла ніводнай літаратурнай старонкі, ніводнага апавядання. Было надрукавана ўсяго некалькі вершаў (у 1959 годзе — 6, у 1960 г. — 7, а ў 1961 г. — 1).

Даўно наспела неабходнасць стварыць пры Віцебскай раённай газеце літаратурнае аб'яднанне, якое прынясе карысць і газеце, і пачынаючым пісьменнікам. Кіраваць аб'яднаннем ёсць каму: у гэтай газеце працуе малады празаік Альберт Салаўёў, аўтар аповесці «Сымонава люлька».

В. ГУСЦІНОВІЧ,
Ул. ПЕРНІКАЎ,
настаўнікі.

Віцебскі раён.

ПРАПАГАНДЫСТЫ МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

Выкладчыкі і навучэнцы Магілёўскага музычнага вучылішча імя Рымскага-Корсакава памагаюць многім самадзейным калектывам павысіць сваё выканаўчае майстэрства. Л. Вілетнік, Л. Хрыставой, Т. Грамыка, Т. Шумская, С. Каленік і іншыя старшакурснікі з'яўляюцца дырыжорамі і канцэртмайстрамі харавых і танцавальных гурткоў на прамысловых прадпрыемствах горада. Усе навучэнцы трэцяга курса на грамадскіх асновах вядуць урокі спеваў у малодшых класах першай, другой і шаснаццатай школ.

Выкладчыкі вучылішча правялі дзесяцідзённы семінар з дырыжорамі самадзейных народных і духавых аркестраў. Пры вучылішчы створан пастаянна дзеючы кансультацыйны пункт, дзе ў любы час можна атрымаць неабходную метадычную параду або кансультацыю.

Другі год пры вучылішчы працуе музычны лекторый. Выкладчыкі В. Цімонін, В. Яўстратаў, І. Палтаран, Л. Кашына і іншыя выступаюць з камернымі канцэртамі перад рабочымі завода штучнага валакна, слухачамі універсітэта культуры Магілёва, Шклова і Горак, чытаюць лекцыі аб музыцы ў педагагічным інстытуце і культасветным вучылішчы. Нядаўна калектыў вучылішча выступіў яшчэ з адной добрай ініцыятывай. Ён стварыў першую ў вобласці выязную музычную агітбрыгаду, якая выступае з канцэртамі на прамысловых прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах.

БРЭСТЧЫНА Ў ФАТАГРАФІЯХ

Расце і прыгажэе пагранічны Брэст. Узняліся карпусы новых прамысловых прадпрыемстваў будуюцца цэлыя жыллёвыя кварталы. Змяняюць выгляд гарады і вёскі вобласці, багацеюць калгасы і саўгасы, больш прыгожым і радасным становіцца жыццё працоўных вобласці.

Аб тым, якія змены адбыліся ў вобласці, выразна расказваюць фатаграфіі, выстаўка якіх арганізавана ў Брэсцкім абласным доме народнай творчасці. Ужо стала традыцыяй кожны год праводзіць творчыя справаздачы майстроў і аматараў фатаграфіі.

Сёлетняя абласная фотавыстаўка «Сямігодка ў дзеянні» значна багацейшая, чым папярэдняя. На ёй — каля 150 работ дваццаці чатырох аўтараў. Радуюць вока фатаграфіі, на якіх адлюстраваны выдатныя мясціны вобласці і прыгожыя куткі беларускага Палесся.

В. МІХНЮК.

Падзеі, факты, навіны

□ На сцэне Беларускага тэатра оперы і балета ў спектаклі «Рыгалета» выступіў саліст Рыжскай оперы А. Саўчанка. Ён з поспехам выканаў адну з найбольш складаных тэнаравых партый — партыю Герцага. У гэтым жа спектаклі ўпершыню прыняў удзел малады беларускі спявак М. Пушкароў (Мантэронэ).

□ Тэатр оперы і балета аднавіў спектакль па аднаму з лепшых оперных твораў Дж. Вердзі — «Аіда». Пастаноўку ажыццявіў дырыжор І. Абраміс і рэжысёр, народная артыстка БССР В. Вўчанецкая. Мастацкае афармленне спектакля — па эскізах народнага мастака БССР С. Нікалаева. 27 студзеня опера «Аіда» будзе паказана гледачу нашай сталіцы.

□ У сувязі з нацыянальным святам індыйскага народа — Днём абвяшчэння рэспублікі — у Беларусі праводзіцца шырокі паказ фільмаў вытворчасці індыйскіх кінастудый.

З вялікай цікавасцю беларускія гледачы прагледзяць мастацкія кінакарціны «Кабуліец», «Народ абуджаецца», двухсерыйны савецка-індыйскі фільм «Хаджэнне за тры моры».

Цікавую гісторыю раскажа гледачам новая двухсерыйная мастацкая кінааповесць «Заклік», створаная рэжысёрам С. Васанам на кінастудыі «Джэміні Студыёз». У фільме здымаліся папулярныя індыйскія артысты Дыліп Кумар, Радж Кумар, Пандары Бал, Джоні Вокер і інш.

□ У гэтыя дні на экранах рэспублікі дэманструюцца савецкія і індыйскія хранікальна-дакументальныя кінафільмы, прысвечаныя дружбе двух народаў.

□ Пры Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна - дакументальных фільмаў ужо некалькі месяцаў існуе аматарская студыя. У сцэнарна-рэдактарскай, рэжысёрскай, аператарскай, акцёрскай групах займаюцца рабочыя і служачыя, студэнты і вучні — усяго звыш 50 чалавек. Творчыя работнікі студыі — рэжысёры, аператары, рэдактары перыядычна праводзяць з аматарамі кінамастацтва тэарэтычныя і практычныя заняткі.

вала рамантычнае гучанне п'есы. Адсюль і мастацкая непаўнацэннасць спектакля. [illegible]

Вывад зусім правільны. Тэатр старанна захоўвае традыцыі народнасці ў сваёй асноўнай творчай лініі развіцця.

Калі адносна «Выгнання блудніцы» мы гаварылі аб нетыповасці вобразаў, аб штучнасці канфлікту, здрабненні тэмы, то ў «Крыніцах» задума паказаць сельскую інтэлігенцыю як вялікую сілу ў жыцці сучаснай калгаснай вёскі, якая заклікана дапамагчы сціранню граней паміж горадам і вёскай, ажыццёўлена сапраўды мастацкі пераканальна. Абаяльныя, жывыя, чалавечыя вобразы нашых сучаснікаў — дырэктара школы Лемяшэвіча, старшыні райвыканкома Валатовіча, старога настаўніка Шаблюка, урача Марозавай, створаных артыстамі Ф. Шмакавым, А. Ільінскім, Ц. Сяргейчыкам, Г. Маркінай. На высокім узроўні акцёрскага майстэрства выконвае ролі і тэатральная моладзь, нядаўнія выпускнікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

І таму, што вобразы станоўчых герояў створаны паўнакроўнымі, жывымі, блізкімі нашаму часу і гледачу, іх барацьбе супраць усяго адмоўнага, што па інерцыі засталося ад перыяду культу асобы, набывае характар вострыя, прынцыповы, непрымірымы і, галоўнае, верагодны, пераканальны.

XXII З'ЕЗД КПСС дакладна і выразна сфармуляваў задачы, якія стаяць перад мастацтвам. У дачыненні да тэатра і драматургіі гэтыя задачы азначаюць адно: дух сучаснасці павінен панаваць на сцэне савецкага тэатра, пачуццё адказнасці перад народам — будаўніком камунізма павінна вызначаць усю яго дзейнасць, нецярпімасць да ўсялякага браку ў рабоце, высокай прынцыповай патрабавальнасці да сябе і да сваёй работы. І тут нам хочацца спыніцца на другім, не менш важным пытанні далейшага развіцця нашага тэатра. Мы маем на ўвазе творчае жыццё тэатральнага калектыву, выкарыстоўванне ім сваіх творчых магчымасцей, рост сцэнічнага майстэрства кожнага акцёра паасобку і калектыву ў цэлым, падрыхтоўку акцёрскай моладзі, якая павінна будзе несці далей сцяг нашага тэатральнага мастацтва.

Як вядома, пасля XX з'езда КПСС нашым тэатральным калектывам была дадзена вялікая ініцыятыва ў рукі ў сэнсе вызначэння свайго рэпертуару, творчых пошукаў, смелага вылучэння маладых рэжысёраў, творчых наватарскіх пошукаў. Як жа былі выкарыстаны гэтыя правы і магчымасці нашымі тэатрамі?

Возьмем Тэатр юнага гледача. Кожнага, каму дарагі наш тэатр, не можа не радаваць мастацкі рост гэтага маладога творчага калектыву. За кароткі час свайго існавання тэатрператварыўся ў творча дзейсны, сталы мастацкі калектыў, дзе сапраўды пануе дух ініцыятывы, маладосці, наватарства.

Тэатр выхаваў такіх здольных акцёраў, якія палюбіліся нашаму гледачу, як П. Дубашынскі, Л. Цімафеева, В. Лебедзеў, Р. Маленчанка, Б. Барысёнак, Л. Барташэвіч, Ул. Драбышэўскі, Б. Піскун, М. Пятроў і інш.

І не толькі акцёраў. Стварыўшы рад цікавых, добрых спектакляў, тэатр даў пуцёўку ў творчае жыццё і раду драматургаў. Сваё тэатральнае «хрышчэнне» атрымалі ў тэатры такія драматургі, як І. Козел, А. Вольскі, П. Макаль, І. Шамякін, В. Зуб, Ю. Багушэвіч, Я. Пасаў, А. Гутковіч, Ул. Хазанскі.

Дух маладосці, жаданне адгукнуцца на патрабаванні сучаснасці характэрна і для Тэатра імя Якуба Коласа. Тэатр шануе коласаўскія традыцыі, імкнецца апраўдаць сваё высокае імя. У ім жывуць традыцыі народнасці нашага тэатра — невычарпальная крыніца для творчых пошукаў і стварэння спектакляў, прасякнутых духам народнасці і сучаснасці.

Клапатліва, па-бацькоўску выхоўваюць тут таленавітую акцёрскую моладзь, смела высоўваючы яе на галоўныя ролі, уважліва падтрымліваючы яе творчую ініцыятыву. У творчым калектыве тэатра добра ўжываюцца паміж сабой прызнаныя майстры сцэны і маладыя творцы. І вось іменна на гэтым фоне нас не можа не ўстрывожыць лёс нашага Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Неакрэсленасць яго творчага напрамку, рэпертуарная неразбярыха, частыя правалы асобных пастановак пры наяўнасці бліскучых майстроў сцэны, не могуць не выклікаць законнай заклапочанасці за яго далейшы шлях.

Сапраўды, рад пастановак тэатра апошніх гадоў не вытрымаў не толькі аднаго тэатральнага сезона, а нават аднаго месяца: «Дні нашага нараджэння» І. Мележа (пастаноўка Я. Простава), «Каб людзі не журыліся» А. Макаёнка (рэжысёр Я. Праставў), «Злавацца не трэба» В. Зуба (пастаноўка К. Саннікава), «Твой светлы шлях» А. Маўзона (пастаноўка Л. Рахленкі). На гэтыя пастаноўкі выдаткаваны вялікія сродкі, творчыя сілы калектыву, а вынікі самі мізэрныя. Праз некалькі паказаў гэтыя спектаклі здымаюцца з рэпертуару. У чым справа? Папракаюць беларускіх драматургаў за нізкую якасць п'ес. Тады чым растлумачыць той, скажам мякка, няпоспех такіх п'ес, як «Уваскрэсенне», «Трэцяе жаданне», «Выбух», «Гаспадар» і іншых?

Адкрыта і непрадузята хочацца сказаць, што асноўнай прычынай няпэўнай творчай пазіцыі тэатра, а дакладней — частковай страты ім сваіх творчых пазіцый з'яўляецца адступленне тэатра ад той традыцыі народнасці, тэмы героіка-рамантычнага гучання, якія суправаджалі тэатр на ўсім яго шматгадовым шляху.

З першых гадоў свайго існавання гэтыя тэмы гучалі лейтматывам у творчай дзейнасці тэатра. Спектаклі «Раскіданае гняздо», «Паўлінка» Я. Купалы; «Машэка», «Кастусь Каліноўскі», «Каваль-Ваявода», «Перамога» Я. Міровіча; «На купалле» М. Чарота; «Чырвоныя кветкі Беларусі» В. Гарбацэвіча; спектаклі па п'есах М. Горкага і лепшых творах тагачаснай братняй рускай драматургіі былі прасякнуты глыбокай народнасцю, авеяны героіка-рамантычнай узнёсласцю, былі тою глебай, на якой вырасла акцёрскае майстэрства, вырас тэатр як своеасаблівая, глыбока нацыянальная і рэвалюцыйная з'ява.

Праз «Міжбур'е» Курдзіна, «Мост» Я. Рамановіча, «Гуту» Р. Кобеца, «Канец дружбы» К. Крапівы, «Бацькаўшчыну» К. Чорнага, «Пагібель воўка» Э. Самуйлёнка да «Канстанціна Заслонава» А. Маўзона, «Крамлёўскіх курантаў» і «Трэцяй патэтычнай» М. Пагодзіна пранёс тэатр гэтыя слаўныя традыцыі.

У газеце «Советская культура» мастацкі кіраўнік тэатра Б. Платонаў, сумуючы па такіх вобразах, як Канстанцін Заслонаў, усю віну перакладае на драматургію. Бясспрэчна, што вялікая віна ляжыць на драматургах, але не меншая і на тэатры.

Там, дзе няма творчага кантакту, садружнасці тэатра з драматургам, там, дзе адсутнічае пэўная і сталая мэтанакіраванасць, творчая паслядоўнасць, прынцыповасць і смеласць, творчае «дзярзанне», там цяжка чакаць з'яўлення прынцыпова новага, высокамастацкага...

Устаноўка тэатра на «гатовую прадукцыю», на «закончаны» драматургічны твор, на канчатковую «кандыцыйнасць» азначае фактычнае адмаўленне ад работы з аўтарам. Між тым, я не памылюся, калі скажу, што бадай ніводзін тэатр у краіне не прытрымліваецца такой устаноўкі. Спектакль — канечны вынік творчых намаганняў драматурга і калектыву тэатра, іх творчай садружнасці. Гэтая ісціна вядома кожнаму, хто больш-менш цікавіцца гісторыяй тэатра і яго сучаснай практыкай. Між тым нярэдкімі з'яўляюцца факты, калі п'есы беларускіх драматургаў па году пралежваюць у Тэатры Янкі Купалы. Напрыклад, п'еса І. Мележа «Пакуль вы маладыя» доўгі час пралежала ў тэатры і была пастаўлена рэжысёрам ТЮГ'а Л. Мазалеўскай. Тое ж самае было і з п'есай І. Козела «Папараць-кветка», ад якой тэатр фактычна адмовіўся, прамарынаваўшы яе доўгі час.

Усё гэта гаворыць аб тым, што патрэбны радыкальныя меры па «вентыляцыі» таго затхлага паветра, якім па інерцыі яшчэ часта дыхаюць некаторыя нашы тэатральныя дзеячы. У прыватнасці, відаць, патрабуецца сур'ёзны перагляд Тэатрам імя Янкі Купалы сваіх творчых пазіцый, праўдзівей — адсутнасці такіх пазіцый, у святле высокіх патрабаванняў, якія прад'яўляюць нашаму тэатральнаму мастацтву вялікія змены ў жыцці, выкліканыя гістарычнымі рашэннямі XXII з'езда будаўнікоў камунізма.

Калі мы гаворым аб росце і задачах беларускага тэатральнага мастацтва, створанага і выпешчанага нашым народам, мы зразумела ніколі не забываем, што яго поспехі, яго росквіт заўсёды абапіраліся на той жыватворчы і рэалістычны вопыт рускай культуры, якая заўсёды паказвала дарогу нашаму маладому тэатральнаму мастацтву. З першых гадоў існавання беларускага тэатра лепшыя ўзоры класічнай рускай драматургіі і лепшыя п'есы савецкіх драматургаў заўсёды былі тымі добрымі спадарожнікамі, якія памагалі ісці наперад нашай нацыянальнай драматургіі і тэатру.

Тое ж самае адбываецца і ў наш час, калі, абапіраючыся на жыватворчы метад сацыялістычнага рэалізму, на лепшыя ўзоры рускай савецкай драматургіі, на творчы вопыт рускіх савецкіх тэатраў, мы імкнёмся да стварэння такога тэатральнага мастацтва, якое б служыла народу ў яго вялікай стваральнай працы.

Разам з тым вывучэнне творчага вопыту ў галіне тэатра народаў братніх рэспублік яшчэ больш узбагаціла б нашу тэатральную культуру. На жаль, п'есы братняй драматургіі, скажам, украінскай, латышскай, літоўскай і іншых народаў, як правіла, адсутнічаюць у рэпертуары тэатраў.

У СЁ СКАЗАНАЕ аб нашай драматургіі і тэатры, зразумела, ні ў якай меры не вычэрпвае тэмы. Думаецца, што патрэбны шырокі, адкрыты абмен думкамі аб далейшай рабоце творчых работнікаў драматургіі і тэатра.

Грандыёзная перспектыва развіцця сацыялістычнай культуры і мастацтва, якая намечана ў прынятай XXII з'ездам КПСС Праграме пабудовы камунізма, патрабуе ад драматургаў і дзеячоў тэатра яшчэ большага пранікнення ў глыбіні жыцця, стварэння такіх мастацкіх вобразаў сапраўдных герояў нашага часу, якія служылі б прыкладам для нашага маладога пакалення будаўнікоў камунізма, такіх высокаідэйных і высокамастацкіх твораў тэатральнага мастацтва, якія б выклікалі радасць і натхненне ў савецкіх людзей, што рушылі ў вялікі паход да будучыні.

ЭНТУЗІЯСТ ЦІ ШТАТНАЯ АДЗІНКА?

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.)

раму гаспадару, які б не кіраваў ні на Івана, ні на Пятра...

У справе культурнага выхавання працаўнікоў вёскі ёсць свае надзённыя пытанні, свае праблемы і свае «вузкія месцы». І пра іх нельга не гаварыць, іх нельга не бачыць сёння, калі перад намі такая выдатная перспектыва: сельскае насельніцтва ў ходзе камуністычнага будаўніцтва зраўнецца па культурна-бытавых умовах жыцця з гараджанамі, стане асабліва даступнай і шчодрай для ўсіх членаў грамадства дзейнасць ва ўсіх галінах культуры. І тым не менш (а, можа быць, і тым больш), я паўтараю, тым не менш культработнік, сваё пытанне: ці энтузіяст ты? Паўтараю з цвёрдым пераконаннем, што гэта самае галоўнае, самае важнае. Твой энтузіязм рабіў сваю справу ў часы лікбезу, патрэбен ён будзе і праз дзесяць, і праз дваццаць год, асабліва ён патрэбен цяпер, на рашаючым этапе культурнай рэвалюцыі.

Як бы там ні было, а жыццё паказвае, што калі клубам ці бібліятэкам загадвае чалавек з душой, з вялікай любоўю да сваёй прафесіі, то, нягледзячы на розныя цяжкасці і перашкоды, ён свайго дамагаецца. І, наадварот, якую б увагу ні надавалі клубу, колькі б ні дапамагалі яго загадчыку, але калі ён не на сваім месцы і здольны толькі адчыняць і зачыняць установу, — нічога добрага не будзе.

Менавіта аб гэтым думаў я, калі слухаў нядаўна на прафсаюзнай канферэнцыі выступленне Марыі Мітрафанаўны Бондар, пажылой па гадах, але яшчэ маладой па сваёй энергіі жанчыны з прыемнымі, жывымі рысамі твару. Марыя Мітрафанаўна загадвала раней клубам у вёсцы Курганне — цэнтральнай сядзібе саўгаса «Першае мая». Ды і ці падыходзіць тут такое слова — «загадвала», калі яна літаральна жыла сваёй работай, аддавала ёй усю сваю энергію. Курганскі клуб быў сапраўдным асяродкам культуры. У яго ішлі з радасцю і старыя і малыя. Інакш было ў Малашкавічах — адным з аддаленых участкаў саўгаса. І клуб тут нібыта ёсць, але ніякай культурна-масавай работы не праводзілася. Людзі абыходзілі гэтую ўстанову культуры старонай. І вось Марыя Мітрафанаўна згадзілася перайсці на работу ў Малашкавічы. Перайшла і, закасаўшы рукавы, адразу ўзялася за справу. Мабілізавала камсамольцаў і моладзь. Сваімі сіламі чысцілі, мылі, бялілі памяшканне, пачалі, што называецца, з самага пачатку. І калі клуб стаў і вонкава падобны на ўстанову культуры, у ім па ініцыятыве новага загадчыка пачала разгортвацца сапраўдная культурна-масавая работа. Сёння малашкавіцкія жыхары проста не могуць нарадавацца на свой клуб, на яго загадчыка. З захапленнем расказваюць яны пра тое, што ў клубе цяпер бываюць канцэрты, лекцыі, праводзяцца розныя вечары. І бібліятэчную справу наладзіла Марыя Бондар (заўважым, асобнай штатнай адзінкі бібліятэкара ў клубе няма). Разам са старэйшымі школьнікамі яна разносіць кнігі па дварах, наладжвае калектыўныя чытанні для тых, хто не можа чытаць сам.

Вось чаго дасягае культасветработнік, калі ён сапраўды энтузіяст. Вы думаеце, што Марыі Мітрафанаўне проста пашанцавала ў Малашкавічах, што ёй тут усе дапамагалі? Не, хутчэй за ўсё наадварот. У сваім выступленні на канферэнцыі яна з крыўдай расказвала, што ёй вельмі цяжка атрымаць аўтамашыну, каб агітбрыгада выехала з канцэртам да суседзяў.

[illegible]

Узнікае пытанне: ці даволі сёння для культурнай работы аднаго энтузіязму, аднаго жадання несці ў масы святло культуры? Пытанне зноў-такі надзённае. Адказ на яго, зразумела, можа быць адзін: не. Сёння загадчык клуба, масавік, бібліятэкар павінны перш за ўсё быць адукаванымі, культурнымі людзьмі, інтэлігентамі ў самым лепшым сэнсе гэтага слова. [illegible]

[illegible] ... умовай, што яна будзе заадно выконваць абавязкі тэхнічкі. І вось на пытанне, якая работа праводзіцца ў клубе, дзяўчына адказвае, паказваючы на печ: «Палю ў печы». Каментарыі, як кажуць, не патрэбны.

Успомнім адзін факт з гісторыі. Калі Ул. І. Ленін даведаўся, што на дзяржаўнай электрастанцыі «Электраперадача» адкрыўся клуб, ён звярнуўся да рабочых і служачых станцыі з тэлеграмай, у якой віншаваў іх з адкрыццём клуба і выказваў надзею, што яны сумеснымі намаганнямі ператвораць гэты клуб у адну з важнейшых пазіцый для асветы рабочых. «Важнейшая пазіцыя» — такое значэнне надаваў клубу Ул. І. Ленін.

Цяпер у нас іншыя ўмовы і магчымасці, амаль у кожнай вёсцы ёсць клуб. І надышоў час сумеснымі намаганнямі зрабіць кожную ўстанову культуры сапраўдным асяродкам, сапраўднай «пазіцыяй» для камуністычнага выхавання людзей. Галоўную ж ролю ў гэтай вялікай справе закліканы адыграць людзі, якія сталі работнікамі культуры па прызванню, гэтыя прарабы культурнага будаўніцтва.

Рагачоў.

Днямі мінскі кінатэатр «Беларусь» атрымаў новае памяшканне. У дзвюх залах кінатэатра размесціцца 600 гледачоў. Тут вялікі ўтульны вестыбюль, фае для канцэртаў і лекцый.

МАНУЭЛЬ НАВАРА ЛУНА
(Куба)

ПЕРАМОГА ЗА НАМІ!

Мы стойкі народ,
У з'яднанні мы чэрпаем мужнасць.
Мы вялікі народ —
Нас не спыняць ні голад, ні смерць!

[illegible]

Але наш гарачы і горды народ
Не жадае гібець пад прымусам,
Не будуць кубінцы рабамі!

[illegible]

Адзін альбатрос мужна змагаецца з бурай;
У крыку яго — перамога і радасць,
[illegible]
Ён ведае — сонца прабілася скрозь хмары!

[illegible]

Імперыялізм, ненажэрны вампір,
Смокча кроў нашых братніх народаў,
Але Куба устане, як волат,
За свой гонар і лёс!

[illegible]

Нас не спыняць нягоды і голад,
За радзіму мы прымем пакуты,
Але з цвёрдаю верай у сэрцы —
Перамога будзе за намі!

[illegible]

Мы не адступім,
Ні перад чым не адступім!
Ні перад чым!
Перамога у бітве за намі.
Перамога за намі!

Пераклаў С. Дорскі.

У МНОГІЯ КРАІНЫ СВЕТУ

Бібліятэка Акадэміі навук БССР падтрымлівае сувязь з многімі краінамі свету. Такія работы, як зборнікі «Беларускі фальклор Вялікай Айчыннай вайны», «Антырэлігійныя казкі, частушкі, прыказкі», кнігі «Сатырычныя характары беларускіх камедый» А. Саннікава, «Ад песні да песні» В. Ялатава, нядаўна адпраўлены ў Балгарыю, Чэхаславакію, Польшчу, Румынію, Англію, Аргенціну, Нарвегію і іншыя краіны. Шмат навуковых кніг атрымала бібліятэка з-за мяжы. Сярод іх — «Арнаменты балгарскага народа» А. Моцева (аб балгарскай народнай музыцы), «Варшаўскі вялікі тэатр» П. Бяганьскага, зборнік «Балгарскія народныя загадкі» і іншыя.

Гледачы абмяркоўваюць спектакль

Слухачы партыйна-савецкай школы пры ЦК КПБ, якая знаходзіцца ў Магілёве, прагледзелі спектакль «Лявоніха на арбіце» па п'есе А. Макаёнка ў пастаноўцы Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра і наладзілі абмеркаванне яго. На абмеркаванне былі запрошаны пастаноўшчык спектакля галоўны рэжысёр тэатра Б. Лур'е, артысты І. Мядзведзеў, В. Сівіцкі, М. Мацюшэўскі і іншыя. Слухачы школы В. Рышчук, З. Бяляева, А. Сойка, Л. Варапай, В. Заяц і многія іншыя выказалі слушныя заўвагі і па п'есе і па спектаклю.

У Беларусі на гастролях знаходзіцца Букавінскі ансамбль песні і танца. Мастацкі кіраўнік ансамбля — заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР П. Еміц. Выступленні ансамбля адбыліся ў Мінску, Бабруйску, Пухавічах. У яго рэпертуары творы букавінскіх, рускіх, украінскіх і іншых кампазітараў. Калектыў выступіць яшчэ ў Лідзе, Баранавічах, Шчучыне.

На гэтым здымку вы бачыце выступленне танцавальнай групы ансамбля ў Мінску.

Фота **Ул. Крука.**

ВОБРАЗ ПАЭТА

Споўнілася 60 год Назыму Хікмету. Выдатны турэцкі паэт і драматург, палымяны змагар за мір адзначыў шасцідзесяцігоддзе ў Маскве, сярод сваіх савецкіх сяброў.

Друкуем артыкул пісьменніка А. Цвярскога, аўтара «Песні над Басфорам» — кнігі пра Назыма Хікмета.

Стамбул. 1951 год. Вясенняя ноч. Цёмна і бязлюдна. Туман. Высокі шыракаплечы мужчына і кволая жанчына пераходзяць вуліцу ў раёне Кадыкёй. Раптам з-за вугла, працінаючы туман ярка-жоўтым святлом, выныраве аўтамабіль. Жанчына ледзь паспявае схапіць свайго спадарожніка за рукаў і адцягнуць яго ў бок.

— Зноў ганяюцца за табой...— гаворыць яна напалохана.

Жанчына казала праўду. Гэта быў чарговы замах на яе спадарожніка, толькі што вызваленага з турмы. Вызваленага таму, што на яго абарону выступілі народы зямлі.

Імя яго — Назым Хікмет.

У 1951 годзе на лодцы пераплыў ён Чорнае мора, ратуючыся ад праследванняў. З таго часу ён жыве ў нашай краіне.

...Сябры з гордасцю называюць Назыма Хікмета кароткім турэцкім словам «юстат» — настаўнік, майстар, мастак.

І вось я — у гасцях у Хікмета.

Назым Хікмет адрываецца ад пішучай машынкі.

— Што вы думаеце аб камуністычным грамадстве? Што будзе ў нашай краіне праз 20 гадоў? — пытаю я.

Паэт нібы чакаў гэтага пытання. Відно, што яно хвалюе яго, што ён неаднаразова задумваўся над ім.

Ён гаворыць:

— Гэтае ж пытанне я задаў сам некаторым прадстаўнікам таго пакалення, якое дасягне сталасці пры камунізме. Мае сябры, студэнты Омскага сельскагаспадарчага інстытута, якія паставілі на сваёй самадзейнай сцэне дзве мае п'есы, запрасілі мяне на іх прагляд. І вось, калі мы сабраліся пасля спектакля, я задаў юнакам і дзяўчатам гэтае ж пытанне. Большасць з іх адказалі адно і тое ж. Усе адказы, па сутнасці, зводзіліся да наступнага: «Праз 20 гадоў будуць зусім іншыя матэрыяльныя магчымасці, чым цяпер. Але галоўнае — гэта тое, што мы самі будзем другімі, іншымі людзьмі, не такімі, як сёння. Адносіны паміж намі будуць намнога прыгажэйшымі, чым зараз, чым адносіны паміж вамі, людзьмі старога пакалення». А адзін студэнт (як я даведаўся потым, аматар матацыклетнай язды), малады, чарнавокі хлопец, дадаў: «Зусім іншымі будуць адносіны паміж вадзіцелем і міліцыяй. І наогул, напэўна, большую частку функцый міліцыі будуць выконваць самі гараджане». Даводзілася мне гаварыць таксама і з маладымі рабочымі, якія будуюць у Маскве новы дом выдавецтва газеты «Правда». Адзін з будаўнікоў, зусім малады, сказаў мне: «Я вельмі люблю маляваць, але аказалася, што ў мяне няма вялікага таленту, таму я і не вытрымаў конкурснага экзамена ў Мастацкі інстытут імя Сурыкава. Але я ўпэўнен, што праз 20 гадоў, калі ў нас будуць пабудаваны асновы камунізма, у мяне будзе так многа свабоднага часу, а ў інстытуце імя Сурыкава будзе так многа магчымасцей, што я ў 43 гады паступлю ў інстытут і з мяне абавязкова выйдзе сапраўдны мастак».

Назым Хімкет усміхаецца сваёй цудоўнай усмешкай, вочы яго становяцца сіняватымі, ён быццам узіраецца ў даль камунізма, працягвае:

— Я веру цвёрда: мара маладога будаўніка збудзецца. Я ведаю, што нават на першым этапе камунізма ўсе духоўныя сілы чалавека вырастуць і расквітнеюць небывала. Я з 19 гадоў марыў аб камуністычным ладзе жыцця. Але, як вядома, чалавек марыць, не дэталізуючы, ён складае вялікія планы, яго мары ахопліваюць штосьці цэлае, штосьці ўсеабдымнае. Вось таму з радасным хваляваннем прачытаў я кожны радок Праграмы Камуністычнай партыі. Праз дваццаць гадоў мяне не будзе. Нельга сказаць, што гэта наогул весела — незалежна ад таго, апублікавана Праграма ці не. Але пасля таго, як я прачытаў гэты выдатны дакумент эпохі, мне стала асабліва сумна. Адчуванне было такое: бег, бег, бег многа гадоў і раптам не хапіла дыхання за якіх-небудзь дзесяць метраў да фінішу. Аднак, побач з гэтым сумам мяне апанавала нязмерна большая радасць. Сэрца маё спакойнае. Бо так добра, што я як камуніст аддаў усе свае сілы, усе свае лепшыя гады, усё сваё жыццё не проста паэтычнай мары, не адной толькі голай рамантыцы — не! — а канкрэтнаму, усеагульнаму шчасцю мільёнаў, якое здзяйсняецца на вачах! Я ведаю: яшчэ далей будзе развівацца вялікая дружба народаў СССР, і гэта асабліва хвалюе мяне. Я мару пра той час, калі ў краіне камунізма будзе жыць адзінанацыянальны народ, народ камуністычнага грамадства. Потым да яго, напэўна, далучацца іншыя народы. І на ўсім зямным шары будзе жыць чалавек-камуніст. Гэта будзе камуністычнае грамадства свету. Першымі грамадзянамі яго былі Карл Маркс, Фрыдрых Энгельс, Уладзімір Ленін.

Мы доўга яшчэ гутарым з Назымам Хікметам. Мара аб камунізме натхняе паэта.

Назым Хікмет — герой. Але ён просты і сціплы. Са здзіўляючай увагай ставіцца ён да нас, не герояў.

Назым Хікмет — масціты пісьменнік. Яго творы выдаюцца на ўсіх мовах. У Назыма Хікмета — высокае званне. Ён — член Бюро Сусветнага Савета Міру. Яму прысуджана такая ж прэмія, як Фучыку, — Міжнародная прэмія міру. Усяго некалькі чалавек на зямным шары ўдастоены гэтай узнагароды. Але Назым аднолькава чалавечны, мяккі і праўдзівы ў размове з міністрам і з шафёрам, з Эрэнбургам і з прыбіральшчыцай. Прычым, гэта — не напускное, не імкненне паказаць сябе дэмакратам. Проста — цэльнасць пароды, з якой зроблены гэты чалавек. У ім няма і ценю высакамернасці. Ён ніколі не ўнізіцца да таго, каб прынізіць сябра.

Яшчэ адна якасць: Назым Хікмет — выдатны кулінар. Жыццё навучыла. Ён мог бы ўключыць у збор сваіх выдатных твораў ёмісты том па тэорыі і практыцы турэцкай кухні. Трэба бачыць, як гэты ветэран міжнароднага руху, шасцідзесяцігадовы рэвалюцыянер, палымяны змагар за мір, славуты паэт, якога ведае ўвесь род чалавечы, стаіць каля пліты ў сваёй маскоўскай кватэры на Пясчанай, 6 і смажыць мяса, ставіць у духоўку чарговую партыю бутэрбродаў з сырам, пасыпаных дробненькім чырвоным перцам, ці запраўляе патурэцку чорную каву. Ён так любіць сваіх гасцей, што хоча прыгатаваць пачастунак для іх абавязкова сам. Хто быў у яго ў гасцях, той ведае гэта. А за тыя 11 гадоў, што ён жыве ў Маскве, перабывала ў яго паў-Масквы і паў-Еўропы, не кажучы ўжо пра Афрыку і Азію. Праўда, гасцінны гаспадар лічыць, што гэтага мала. У адным са сваіх артыкулаў ён паведамляў адрас усім чытачам і запрашаў іх у госці на каву і плоў. На яго шчасце, артыкул гэты не быў надрукаваны.

Назыму Хікмету арганічна ўласцівая галоўная рыса камуніста, тая самая, без якой няма бальшавіка — ён да мозгу касцей пралетарскі інтэрнацыяналіст, вораг расізму, яўнага і тайнага. Любячы свой народ, паэт гэтак жа моцна і горача любіць усе народы зямлі, усе, без выключэння, народы. Выступаючы на III з'ездзе савецкіх пісьменнікаў, Хікмет з крамлёўскай трыбуны сказаў свае славутыя словы:

— Я лічу сябе перш за ўсё камуністам, потым туркам, а потым — пісьменнікам.

У жылах гэтага патомнага, стаўбавога дваранiна, бацькі і дзяды якога былі турэцкімі пашамі і мутасарыфамі, польскімі маркізамі і нямецкімі афіцэрамі, цячэ гарачая і сумленная кроў анаталійскага масцеравога. Ён — пралетарскі змагар па духу, а не па нараджэнню. І пралетарскі інтэрнацыяналіст зусім не таму, што ён — змешанай крыві, а таму, што такія яго перакананні, таму, што сэрца ў яго такое.

Назыма Хікмета спрабавалі расціснуць коламі аўтамабіля, забіць рукамі крымінальнікаў у турме, ён быў прыгавораны да 56 гадоў зняволення і двойчы — да пакарання смерцю, прабыў за кратамі 17 гадоў, з іх 12 — у самай страшнай турэцкай турме горада Бурса. Але ён не толькі не пахіснуўся сам, а і надалей натхняў народ сваёй мужнасцю і сваімі вершамі.

Будучы 14-гадовым падлеткам, Назым Хікмет пайшоў працаваць у самы шкодны для здароўя чалавека цэх — цэх паэзіі. Ён піша больш сарака гадоў, а на афішах юбілейных вечароў значыцца 40-годдзе толькі таму, што ён лічыць свой творчы ўзрост з моманту першага прыезду ў Савецкі Саюз.

Як кажуць на Усходзе, усе дзесяць пальцаў яго поўныя майстэрства.

Чытач паставіў кнігі Хікмета побач з кнігамі Маякоўскага.

Адзіная краіна, дзе творы паэта забаронены, — гэта яго радзіма, Турцыя. Але турэцкая прыказка сцвярджае: «Сонца глінай не замажаш». І нават ворагі паэта вымушаны прызнаць яго свабодны і смелы талент. Калі аднаго турэцкага генерала спыталі, што б ён зрабіў, калі б Назым Хікмет трапіў у яго рукі, генерал адказаў:

«Я загадаў бы павесіць яго як камуніста і стаў бы плакаць над магілай гэтага вялікага паэта».

Назым Хікмет належыць не толькі нам, але і будучыні.

А. ЦВЯРСКОЙ.

ЗА ШЧАСЦЕ НАРОДА

Вільня. 23 лістапада 1928 года. У зале акруговага суда было поўна народу. Выступаў падсудны. Адным у зале не падабалася яго прамова, другім яна была блізкая, родная, бо была іх праграмай дзеяння... Як гром, разносіліся па зале словы прамоўцы: «Мы хочам змены ўсяго капіталістычнага ладу. Можаце мяне за гэта на смерць засудзіць, але факт застаецца фактам, што капіталізм гніе, раскладаецца і на змену яму прыйдзе новая, сацыялістычная сістэма...».

— Варвар! — аж падскочыў з месца пракурор.

Захваляваўся просты люд. Яго абурала знявага да іх выбранніка, пасла-дэпутата.

Слова ўзяў адвакат.

— Ці ж можна назваць чалавека варварам, які пераклаў на мову свайго народа «Іліяду»? — звярнуўся ён з запытаннем да пыхлівага пракурора.

... Шлях гэтага чалавека, які горача любіў свой народ і змагаўся за яго шчасце, быў цярністы. Аб ім можна было б напісаць кнігу. Звалі яго Браніслаў Тарашкевіч.

Браніслаў Адамавіч Тарашкевіч нарадзіўся 20 студзеня 1892 года на Віленшчыне ў засценку Мацюлішкі ў сям'і селяніна. У пачатковай школе ён вызначаўся здольнасцямі ў вучобе. Гэта заўважылі не толькі яго настаўнікі, бацькі і родныя, але і суседзі. Усе яны сталі раіць бацькам паслаць сына вучыцца далей. І вось неўзабаве Браніслаў Тарашкевіч стаў студэнтам Віленскай гімназіі. З-за сваёй вопраткі навырост яму давялося перанесці шмат кпін і насмешак дзяцей багацеяў. З цягам часу ўсе заўважылі, што гэты малы і смешны хлопец добра вучыцца, ахвотна дапамагае другім гімназістам. Кпіны і насмешкі спыніліся. Усе сталі яго паважаць, імкнуцца пасябраваць з ім. Хутка Браніслава Тарашкевіча за выдатныя поспехі ў вучобе вызваляюць ад платы за навучанне. З пятага класа гімназіі ён захапляецца чытаннем беларускіх кніг, цікавіцца газетай «Наша ніва».

У 1911 годзе Б. Тарашкевіч паступае на гісторыка-філалагічны факультэт Пецярбургскага універсітэта. У час канікул адпачывае ў родным засценку, знаёміцца з жыццём сялян-беларусаў навакольных вёсак, вывучае мясцовыя гаворкі. Для гэтай мэты ён выязджае і ў іншыя куткі Беларусі.

Калі ў Пецярбургу быў створан гурток беларускіх студэнтаў, якім кіраваў брат прафесара Браніслава Эпімаха-Шыпілы — Уладзіслаў, Тарашкевіч прымае ў ім самы актыўны ўдзел: ён спявае ў хоры, выконвае ролі ў аматарскіх спектаклях.

У 1916 годзе Б. Тарашкевіч заканчвае універсітэт, на два гады застаецца пры кафедры славеснасці «прыват-дацэнтам» і пад кіраўніцтвам прафесараў Шахматава і Карскага заканчвае працу над беларускай граматыкай. У 1918 годзе, знаходзячыся ў Вільні, ён выдае сваю шматгадовую працу пад назвай «Беларуская граматыка для школ», якая была сустрэта з вялікай радасцю не толькі нашым народам, але і перадавой грамадскасцю Расіі, Чэхіі, Украіны, Літвы, Польшчы.

Гэты школьны падручнік адыграў станоўчую ролю ў сістэматызацыі і абагульненні асноўных арфаграфічных правіл беларускай мовы. Кніга вытрымала пяць выданняў у Вільні, некалькі выданняў у Мінску.

Аўтар граматыкі імкнуўся стварыць правілы напісання слоў так, як яны вынікалі з законаў беларускай фанетыкі і марфалогіі.

Б. Тарашкевіч лічыў, што яго граматыка будзе ўдасканальвацца, што ў меру патрэбы ў яе будуць уносіцца папраўкі, удакладненні. Праз дзесяць год пасля выхаду ў свет граматыкі, у прадмове да пятага выдання, перапрацаванага і пашыранага, ён пісаў, што «Беларуская граматыка для школ», выданая першы раз у 1918 годзе, мела сваім заданнем замацаваць і ўпарадкаваць выясніўшыяся ўжо тады граматычныя асновы беларускай літаратурнай мовы ды ўстанавіць сталы правапіс».

Вярнуўшыся ў Вільню, Браніслаў Тарашкевіч спачатку працуе ў аддзеле народнай асветы, а з 1921 года прызначаецца дырэктарам Віленскай беларускай гімназіі. Жыў ён тады ў памяшканні гімназіі, якая размяшчалася ў двары Троіцкага манастыра. Жонка Тарашкевіча, Вера Андрэеўна Нежантоўская, якая жыве цяпер у Радашковічах, у сваіх успамінах аб мужу піша: «Мне расказалі сцэну з тагачаснага яго жыцця. Маці Браніслава Адамавіча, Галена з Чарняўскіх, вясковая кабета, ішла з нейкай працэсіяй у Вільню. Падбіла, бедная, ногі, разулася і ідзе босая ў хустцы шукаць сына. Ідзе і думае, што можа сын не захоча яе прыняць, пасаромеецца гэткай маці. А Браніслаў, як убачыў яе, кінуўся ёй насустрач і, падняўшы яе на рукі, пранёс праз натоўп студэнтаў у свой пакой. Браніслаў Адамавіч па натуры быў вясёлы, адкрыты, крыху сарамлівы, за што злаваўся на сябе. Ён любіў літаратуру, музыку, тэатр, быў надзвычай добрым субяседнікам, добра валодаў васьмю замежнымі мовамі і шасцю мовамі дастаткова, каб зразумець субяседніка і быць зразумелым. Чалавечнасці яго не было граніц. Ён вельмі даражыў роднай мовай. І не раз гаварыў, што «мы павінны любіць і шанаваць сваю мову так, як любяць і шануюць сваю мову нашы браты-славяне: чэхі, рускія, палякі».

У 1923 годзе Б. Тарашкевіч выбіраецца паслом польскага сейма. Ён быў сапраўдным дэпутатам сваіх суайчыннікаў. У сейме Б. Тарашкевіч дамагаецца зямлі для беззямельнага сялянства, працы для рабочых, беларускіх школ для беларускіх дзяцей і моладзі, кніг і асветы на роднай мове для ўсяго беларускага насельніцтва, а таксама палітычных правоў. Так выдатны вучоны, вялікі патрыёт Беларусі Браніслаў Тарашкевіч маючы вялікія дадзеныя для навуковай працы, ходам падзей уліваецца ў магутную плынь нацыянальна-вызваленчай барацьбы.

Польская буржуазія, капіталісты і абшарнікі злосна раўлі, слухаючы ў сейме яго палымяныя прамовы. Разам з санацыйным урадам яны распрацоўваюць планы супраць Б. Тарашкевіча — сумленнага палітыка і сапраўднага народнага трыбуна. У 1927 годзе Б. Тарашкевіча арыштавалі і праз год асудзілі на шэсць год турмы. Калі ён адбываў турэмнае зняволенне, па другі бок граніцы, у Савецкай Беларусі, у Мінску, яго выбіраюць акадэмікам Беларускай акадэміі навук.

Праз тры гады пад націскам усенароднай хвалі абурэння Б. Тарашкевіча на некаторы час адпусцілі на волю, аднак з пазбаўленнем права працаваць у беларускіх гімназіях. Затым зноў схапілі і пасадзілі ў турму. 28 лістапада 1932 года Віленскі суд прыгаварыў яго да васьмі год турэмнага зняволення, хаця падсудны быў вінаваты толькі ў тым, што бараніў правы свайго народа і дамагаўся для яго лепшай долі, будучыні, шчасця.

За турэмнымі кратамі Б. Тарашкевіч пераклаў на беларускую мову бессмяротную паэму Адама Міцкевіча «Пан Тадэуш».

У 1933 годзе Б. Тарашкевіча датэрмінова вызваляюць з турмы, і ён прыязджае ў Савецкую Беларусь. Некаторы час жыве ў Мінску, затым працуе ў Маскоўскім міжнародным аграрным інстытуце. Памёр Браніслаў Тарашкевіч у канцы трыццатых гадоў.

Шмат людзей памятаюць яго і ўспамінаюць добрым словам. Актыўная ўдзельніца рэвалюцыйнага і нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі, былы сакратар Навагрудскага павятовага камітэта Беларускай сялянска-рабочай грамады і член КПЗБ Клаўдзія Гоцка на старонках кнігі «У суровыя гады падполля» піша пра Браніслава Тарашкевіча:

«Гэта быў камуніст, высокаадукаваны і сумленны чалавек, які цалкам прысвяціў сябе служэнню інтарэсам працоўнага народа».

Л. МІРАЧЫЦКІ.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 10635

Друкарня выдавецтва «Звязда».